

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2018 m. gruodis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 213 straipsnio 4 dalies taikymas	4
<i>Dėl administracinės atsakomybės už prekių, kurių vertė viršija 50 bazinių baudų ir nuobaudų dydžių, gabenimo tvarkos pažeidimą subjekto</i>	4
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 72³ straipsnio taikymas	5
<i>Dėl išplėstinio turto konfiskavimo taikymo</i>	5
BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punkto, 145 straipsnio 1 dalies ir 284 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl idealiosios ir realiosios sutapčių</i>	6
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	7
BPK 109 straipsnio nuostatų laikymasis	7
<i>Dėl procesinių palūkanų</i>	7
BPK 109, 113 ir 115 straipsnių nuostatų laikymasis	8
<i>Dėl nuteistojo darbdavio atsakomybės už neturtinę žalą</i>	8
BPK 295 straipsnio nuostatų laikymasis	9
<i>Dėl bylos nagrinėjimo tvarkos, kai nuosprendžiu nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas asmuo per vienerius metus padaro naują tyčinį nusikaltimą</i>	9
III. CIVILINĖS BYLOS	10
Asmenys	10
<i>Dėl bendrovės akcijų anuliavimo ir pripažinimo negaliojančiomis</i>	10
<i>Dėl juridinio asmens teisės kreiptis į teismą, ginant dalykinę reputaciją</i>	11
<i>Dėl teisės paskirstyti tantjemas valdybos nariams</i>	12
<i>Dėl civilinės atsakomybės taikymo juridinio asmens vadovą laikinai pavaduojančiam asmeniui</i>	12
<i>Dėl bendrovės vadovo atsakomybės apimties</i>	13
Paveldėjimo teisė	14
<i>Dėl paveldėjimo teisių pardavimo ir įpėdinio pirmenybės teisės jas įsigyti</i>	14
Sutarčių teisė	15
<i>Dėl žalos atlyginimo neprofesionaliajam investuotojui, finansų tarpininkui laiku neįvykdžius pavedimų</i>	15
<i>Dėl refinansavimo sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo</i>	15
<i>Dėl mokėjimų kreditoriams eiliškumo tvarkos pagal CK 6.930¹ straipsnį</i>	16
<i>Dėl teisinių paslaugų sutarties nutraukimo teisinių padarinių</i>	17
Viešieji pirkimai	18
<i>Dėl perkančiosios organizacijos pirkimo sąlygose įtvirtinto reikalavimo kartu su pasiūlymu pateikti techninę dokumentaciją aiškinimo ir taikymo</i>	18
<i>Dėl tiekėjų teisės į nuostolių atlyginimą perkančiajai organizacijai neteisėtai įvykdžius viešąjį pirkimą</i>	19
Bankroto ir restruktūrizavimo teisė	20
<i>Dėl kreditoriaus reikalavimo, patvirtinto įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu ar kitu vykdytinu dokumentu, įtraukimo į restruktūrizavimo planą</i>	20
<i>Dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu dėl apgaulingo ir (arba) netinkamo buhalterinės apskaitos tvarkymo</i>	21
<i>Dėl fizinio asmens bankroto, kai mokumą siekiantis atkurti asmuo turtą yra įkeitęs trečiojo asmens prievolėms užtikrinti</i>	22
Darbo teisė	23
<i>Dėl darbuotojo visiškos materialinės atsakomybės taikymo</i>	23
Civilinio proceso teisė	24
<i>Dėl tarptautinio teisingumo nustatymo, kai civilinės bylos procesui būdingas absoliutus privalomasis procesinis bendrininkavimas, o bendraatsakovių buveinės yra skirtingose valstybėse</i>	24
<i>Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą</i>	25
<i>Dėl arbitražinio susitarimo galiojimo po arbitražo sprendimo panaikinimo</i>	26
<i>Dėl žalos, patirtos nusipirkus turtą iš varžytynių</i>	27

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 213 straipsnio 4 dalies taikymas

Dėl administracinės atsakomybės už prekių, kurių vertė viršija 50 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžių, gabenimo tvarkos pažeidimų subjekto

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje apylinkės teismo nutarimu A. J., kaip „S LTD“ atstovybės „S Limited“ direktorė, pagal ANK 213 straipsnio 4 dalį nubausta bauda už tai, kad „S LTD“, neturėdama savo vardu išduotos gamybos licencijos, leidžiančios iš trečiųjų šalių importuoti vaistus, Vilniaus oro uoste pagal importo deklaraciją iš Indijos importavo vaistinių preparatų, taip pažeisdama 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 952/2013 patvirtinto Sąjungos muitinės kodekso (toliau – Sąjungos muitinės kodeksas) 15 punkto, Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 24 straipsnio 1 dalies reikalavimus. Administracinė atsakomybėn patrauktos A. J. atstovas ginčijo jos nubaudimą, teigdamas, kad ji, kaip „S LTD“ atstovybės direktorė, nėra tinkamas subjektas administracinei atsakomybei pagal ANK 213 straipsnio 4 dalį taikyti.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sprenddamas A. J. kaip tinkamo subjekto dėl administracinės atsakomybės pagal ANK 213 straipsnio 4 dalį taikymo klausimą, rėmėsi apygardos teismo nustatytais aplinkybėmis, kad „S LTD“ Lietuvoje yra įsteigusi atstovybę „S Limited“ ir jos direktore paskyrusi A. J. Juridinio asmens atstovybė nėra juridinis asmuo, ji yra juridinio asmens padalinys, turintis savo buveinę ir turintis teisę atstovauti juridinio asmens interesams ir juos ginti, sudaryti sandorius bei atlikti kitus veiksmus juridinio asmens vardu ir kt. (CK 2.56 straipsnio 3 dalis), todėl nėra pagrindo tvirtinti, jog atstovybės vadovas nėra susietas darbo santykiais su juridiniu asmeniu, kurio atstovybėje (padalinyje) jis dirba. A. J. yra Indijos bendrovės atstovė Lietuvoje ir veikia bendrovės interesais pagal atstovybės nuostatus ir įgaliojimus. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš byloje esančio įgaliojimo matyti, jog A. J. turi teisę atstovauti bendrovės interesams Lietuvoje, teikti bendrovės pareiškimus (bet kokius pareiškimus bei pareiškimus Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai pagal šalies teisės aktus, siekiant išlaikyti bendrovės atstovybės registraciją), atlikti visus kitus su pareiškimais susijusius veiksmus, pasirašyti raštus, dokumentus, formas, pareiškimus, išskyrus komercinius pasiūlymus ir komercines sutartis, minėtu (-ais) tikslu (-ais) tvarkyti visus su Lietuvoje nustatytu PVM susijusius reikalus, su teise atstovauti ir bendrovės vardu atvykti į Lietuvos mokesčių inspekciją, taip pat prirėmus kreiptis, gauti, pasirašyti ir pateikti nustatytus pareiškimus, mokesčių deklaracijas, įsipareigojimus ir panašias formas. Taigi A. J. suteiktų teisių apimtis yra plati ir bendro pobūdžio, aiškinti siaurinamai įgaliojimo nuostatas nėra pagrindo; nagrinėjamu atveju būtent užsienio bendrovės atstovybei kilo pareiga pasirūpinti tinkamu prekių importu į Lietuvą. Dėl to teisėjų kolegija pritarė žemesnės instancijos teismų išvadai, kad, atsižvelgiant į įgaliojimų atstovybės direktorei turinį ir tai, kad atstovybė nėra paskyrusi asmens, atsakingo už gamybos licencijos gavimą (t. y. asmens, kuriam būtų deleguota bent dalis funkcijų), už reikiamų licencijų gavimą veiklai, susijusiai su vaistų importu į Lietuvos Respubliką iš trečiosios šalies, yra atsakinga „S LTD“ atstovybės Lietuvoje „S Limited“ direktorė A. J., ir konstatavo, kad ji pagrįstai patraukta administracinėn atsakomybėn ir nubausta pagal ANK 213 straipsnio 4 dalį.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija administracinėn atsakomybėn patrauktos A. J. atstovo prašymą atmetė ir paliko galioti apylinkės ir apygardos teismų sprendimus nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-62-699/2018

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 72³ straipsnio taikymas

Dėl išplėstinio turto konfiskavimo taikymo

Šioje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas sprendė, ar apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pritarė pirmosios instancijos teismo sprendimui už neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ir turtą pateikimą (BK 220 straipsnio 1 dalį) ir apgaulingą buhalterinės apskaitos tvarkymą (BK 222 straipsnio 1 dalį) nuteistai A. M. netaikyti išplėstinio turto konfiskavimo.

Teisėjų kolegija nurodė, kad BK 72³ straipsnyje numatyta galimybė konfiskuoti turtą, gautą nusikalstamu būdu, o ne tiesiogiai iš inkriminuotos nusikalstamos veikos, jei yra kitos būtinos BK 72³ straipsnyje nurodytos sąlygos: asmuo yra pripažintas padaręs apysunkį, sunkų ar labai sunkų tyčinį nusikaltimą ir jis yra savanaudiškas (galėjo ar turėjo turtinės naudos); byloje yra surinkta įtikinamų duomenų, kad turtas gautas būtent nusikalstamu būdu (o ne iš kitokių neteisėtų veikų ar nenustatytų šaltinių), ir šių duomenų įtikinamai nepaneigia baudžiamojo proceso metu asmens pateikti duomenys apie teisėtą turto kilmę; turtas yra neproporcingas kaltininko teisėtoms pajamoms ir šis skirtumas viršija 250 MGL sumą; jis įgytas per penkerius metus iki nusikaltimo padarymo, už kurį jis nuteistas, jo darymo metu ar vėliau.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad taikant šį BK straipsnį nepakanka nustatyti lėšų nepagrindimo teisėtomis pajamomis – būtina nustatyti ir įtikinamais duomenimis pagrįsti, kad lėšos gautos būtent nusikalstamu būdu. Be to, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad šioms aplinkybėms pagrįsti nepakanka fakto, kad asmuo neturėjo teisėtų pajamų turtui įsigyti, kas gali išaiškėti atlikus patikrinimą Valstybinėje mokesčių inspekcijoje ar specialų asmens ūkinės finansinės veiklos tyrimą, tai buvo atlikta šioje byloje. Duomenims, kurie pagrįstų nusikalstamą lėšų kilmę, galėtų būti priskiriami duomenys apie nusikalstamos veikos tęstinumą, t. y. jos trukmę, jos pobūdį, iš jos gaunamos turtinės naudos pobūdį, jos adekvatumą tam turtui, kurį turi kaltininkas, nuteistojo daugkartinius kontaktus ar ilgalaikius ryšius su nusikaltimus padariusiais ar įtariamais asmenimis ir pan. Tuo tarpu nagrinėjamoje byloje, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, buvo nustatytas tik pinigų kiekis, kuris nebuvo pagrįstas teisėtomis nuteistosios ir jos sutuoktinio pajamomis, t. y. A. M. ir jos sutuoktinio ūkinės finansinės veiklos tyrimu nustatyta, kad jie dokumentinėmis pajamomis iš viso nepagrindė 637 574,09 Lt (184 654,30 Eur), todėl kratos metu iš A. M. paimti pinigai – 173 540,91 Eur, anot prokuroro, turėjo būti konfiskuoti, tačiau nei kaltinamajame akte, nei baigiamosiose prokuroro kalbose, nei apeliaciniame ir kasaciniame skunduose nepateikiami papildomi argumentai, išskyrus dėl jiems inkriminuotų veikų, kurie suteiktų pagrindą manyti (įrodymų persvaros principu), kad visa kratos metu paimta suma buvo gauta neteisėtai, kad pagal gautos naudos pobūdį ji yra adekvati siūlomam konfiskuoti turtui, kad pažeistas viešasis interesas šiuo atveju nusveria privatų asmens interesą ir pan. Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju nebuvo išlaikytas aptartas įrodinėjimo standartas, o tai yra fakto klausimas, kurį kompetentingas spręsti ir vertinti apeliacinės instancijos teismas.

Teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad kita būtina išplėstinio turto konfiskavimo sąlyga, kuri privalo būti nustatyta, norint pritaikyti šią baudžiamojo poveikio priemonę, yra kaltininko nesugebėjimas pagrįsti turimo turto įgijimo teisėtumo. Ši BK 72³ straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta nuostata konfiskuotino turto teisėtumo įrodinėjimą perkelti kaltininkui yra įtvirtinta ir tarptautiniuose teisės aktuose – 2000 m. gruodžio 12 d. Jungtinių Tautų konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą ir Europos Sąjungos 2005 m. vasario 24 d. pamatiniame sprendime 2005/212/TVR. Šios nuostatos reglamentavimas baudžiamajame įstatyme kaltininkui suteikia galimybę pagrįsti turto teisėtumą, net jei kaltininko šalis pateikia įrodymų, kad šis kaltininko turimas turtas laikytinas konfiskuotinu. Toks saugiklis yra būtinas asmenims, kurie turtą įgijo iš esmės teisėtomis pajamomis, tačiau šios nebuvo tinkamai apskaitytos dėl asmens kaltės ar

kitų priešasčių (pvz., asmenys, gavę neapskaitytą darbo užmokestį, vertęsi verslu neturėdami verslo liudijimo ar pan.).

Teisėjų kolegija, be kita ko, pažymėjo, kad šiuo atveju pirmosios instancijos teisme nuteistoji ir jos gynėjas tokios galimybės neturėjo, nes išplėstinio turto konfiskavimo buvo paprašyta prokuroro baigiamosiose kalbose – pasisakyti dėl išplėstinio turto konfiskavimo nuteistoji ir jos gynėjas galėjo tik pateiktame atsikirtime į prokuroro apeliacinį skundą ir baigiamosiose kalbose apeliacinės instancijos teisme. Atsikirtime nuteistosios gynėjas kėlė įstatymo galiojimo laike, paimto turto ir galimos turtinės naudos adekvatumo klausimus, tačiau šie klausimai baudžiamojoje byloje atskirai nebuvo svarstomi. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad atsakymą į nuteistosios gynėjo atsikirtime keltą klausimą dėl sutuoktinio turto konfiskavimo duoda nuosekli EŽTT praktika šiuo klausimu – iš trečiųjų šalių konfiskuoti turtą galima, jei yra išlaikomos visos būtinos išplėstinio turto konfiskavimo sąlygos atsižvelgiant į proporcingumo ir interesų balanso principus.

Taigi teisėjų kolegija šioje baudžiamojoje byloje konstatavo, kad žemesnės instancijos teismai nesilaikė įrodinėjimo standarto tokio pobūdžio klausimams spręsti ir tai sutrukdė teismams tinkamai nustatyti gautos turtinės naudos rūšį bei tinkamai parinkti (esant pagrindui ir (ar) sąlygoms) turto konfiskavimo formą ir, nusprendus kažkurią taikyti, tinkamai nustatyti konfiskuotino turto dydį, atsižvelgiant į įstatymų galiojimo laike, proporcingumo, interesų balanso principus. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad nenustačius pagrindų ir (ar) sąlygų taikyti vienos ar kitos formos turto konfiskavimą, toks teismo sprendimas turi būti išsamiai pagrįstas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018

BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punkto, 145 straipsnio 1 dalies ir 284 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl idealiosios ir realiosios sutapčių

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu asmuo nuteistas už viešosios tvarkos pažeidimą (BK 284 straipsnio 1 dalis) ir nesunkų sveikatos sutrikdymą dėl chuliganiškų paskatų (BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punktas), o dėl kaltinimo už grasinimą nužudyti (BK 145 straipsnio 1 dalis) išteisintas. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu dalis dėl asmens išteisinimo dėl kaltinimo pagal BK 145 straipsnio 1 dalį už grasinimą nužudyti panaikinta ir asmuo pripažintas kaltu ir nuteistas pagal šį BK straipsnį. Nuteistasis, kasaciniu skundu ginčydamas jo nuteisimą pagal visus nurodytus BK straipsnius, be kita ko, kėlė klausimą ir dėl jo padarytų nusikaltimų idealiosios sutapties.

Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl BK 284 straipsnio 1 dalyje, 138 straipsnio 2 dalies 8 punkte ir 145 straipsnio 1 dalyje nurodytų veikų sutapties, pažymėjo, kad teismų praktikoje yra išaiškinta, jog realiosios sutapties atveju keliais savarankiškais veiksmais padaromi du ar daugiau nusikaltimų, nustatytų skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose, o idealioji sutaptis yra tada, kai, esant bendram tikslui, tais pačiais veiksmais, tuo pačiu metu padaroma veika, atitinkanti kelių skirtinguose BK straipsniuose nustatytų nusikaltimų sudėtis. Atribojant realiąją ir idealiąją nusikaltimų sutaptis, turi būti remiamasi šiomis bendrosiomis nuostatomis, kurių turinį atskleidžia konkrečios nusikalstamų veikų padarymo aplinkybės. Tuo tarpu nagrinėjamoje byloje, kaip nurodė teisėjų kolegija, nustatyta, jog tuo metu, kai nuteistasis grasino nukentėjusiajam jį nužudyti, pirmesnis įvykis, t. y. viešosios tvarkos pažeidimas, jau buvo pasibaigęs. Be to, apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad nuteistasis grasino nukentėjusiajam ne iš chuliganiškų paskatų, o iš pykčio, kad prieš tai pasibaigusio nuteistojo sukkelto konflikto metu nuteistasis ir pats buvo sužalotas.

Taigi teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nors nuteistasis grasinimus nužudyti išsakė toje pačioje vietoje ir panašiu metu, kaip ir viešosios tvarkos pažeidimo atveju, tačiau buvo padarytos iš esmės atskiros nusikalstamos veikos, todėl spręsti apie idealiąją šių nusikalstamų veikų sutaptį nėra teisinio pagrindo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-511/2018

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 109 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl procesinių palūkanų

Šioje baudžiamojoje byloje, kurioje D. L.-K. buvo nuteista už piktnaudžiavimą (BK 228 straipsnio 1 dalis) ir dokumento suklastojimą (BK 300 straipsnio 1 dalis), kasatorius nukentėjęsysis ir civilinis ieškovas prašė priteisti procesines palūkanas, tačiau teismai šį jo prašymą atmetė. Kasaciniame skunde nukentėjęsysis ir civilinis ieškovas nurodė, kad procesinių palūkanų priteisimas yra siejamas su atsakovo procesiniu elgesiu, bet ne su padaryta nusikalstama veika, todėl apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, kad reikalaujamos priteisti procesinės palūkanos turi būti susijusios priežastiniu ryšiu su nuteistosios padaryta nusikalstama veika.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad CK 6.37 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog skolininkas privalo mokėti įstatymo nustatyto dydžio palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, o CK 6.210 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog terminą įvykdyti piniginę prievolę praleidęs skolininkas privalo mokėti penkių procentų dydžio metines palūkanas už sumą, kurią sumokėti praleistas terminas. Šios CK normos reguliuoja kreditoriaus ir skolininko santykius, kylančius iš sutartinių santykių, tačiau kasacinio teismo praktikoje procesinės palūkanos yra priteisiamos ir bylose, kai žala kyla iš delikto. Ieškinio priėmimo klausimo išsprendimas laikomas civilinės bylos iškėlimu, todėl šio veiksmo atlikimas laikomas procesinių palūkanų skaičiavimo pradžia.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai ir, kad nors teismai, atmesdami kasatoriaus prašymą priteisti procesines palūkanas, akcentavo skirtingą baudžiamojo ir civilinio procesų paskirtį, taip pat tai, kad baudžiamajame procese civilinio ieškinio pareiškimo bei nagrinėjimo tvarka yra kitokia nei civiliniame procese, patys savaime šie argumentai, nesant kitų faktinių ar teisinių aplinkybių, kurios lemtų efektyvų žalos atlyginimo užtikrinimą, teisiškai nepagrindžia sprendimo nepriteisti procesinių palūkanų, jei toks prašymas buvo pareikštas. Šioje baudžiamojoje byloje buvo pareikštas civilinis ieškinys, kuriame buvo pareikštas prašymas ir dėl procesinių palūkanų priteisimo. Pirmosios instancijos teismas, iš dalies tenkindamas civilinį ieškinį, priteisė 1000 Eur neturtinės žalos, apeliacinės instancijos teismo nutartimi neturtinės žalos dydis buvo sumažintas iki 500 Eur. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad konkretų nusikalstama veika padarytos neturtinės žalos dydį nustato teismas, konstatavo, kad deliktinės atsakomybės atveju proceso dalyvių lygiateisiškumo, teisinio tikrumo ir nekaltumo prezumpcijos principus labiau atitinka civilinio ieškovo teisė reikalauti procesinių palūkanų nuo teismo sprendimo, nustatančio konkretų nusikalstama veika padarytos neturtinės ir neturtinės žalos dydį, įsiteisėjimo.

Atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes ir vadovaudamasi teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais, teisėjų kolegija kasatoriaus prašymą dėl procesinių palūkanų patenkino iš dalies ir priteisė jam 5 procentų dydžio palūkanas nuo apeliacinės instancijos teismo nutarties priėmimo dienos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352-976/2018

BPK 109, 113 ir 115 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl nuteistojo darbdavio atsakomybės už neturtinę žalą

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo nuteistas už tai, kad, vairuodamas taksi automobilį, padarė Kelių eismo taisyklių pažeidimus, dėl kurių kilo eismo įvykis, kurio metu buvo sunkiai sutrikdyta mažamečio sveikata (BK 281 straipsnio 3 dalį). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, išnagrinėję ir įvertinę baudžiamojoje byloje esančius įrodymus, padarė išvadą, kad nuteistasis eismo įvykio metu darbinių pareigų neatliko. Be to, teismai nustatė, kad nuteistojo vairuotas taksi automobilis pagal UAB „M“ su anksčiau UAB „M“ dirbusiu D. G. sudarytą panaudos sutartį buvo perduotas laikinai ir neatlygintinai valdyti ir naudotis D. G., kuris vėliau įregistravo individualią taksi veiklą, ir kad šios sutarties vykdymą patvirtina PVM sąskaitų faktūru, kasos pajamų orderių kopijos. Atsižvelgdami į šias aplinkybes, teismai padarė išvadą, kad eismo įvykio dieną šio taksi automobilio valdytojas panaudos sutarties pagrindu buvo ne UAB „M“, o D. G. Dėl to žemesnės instancijos teismai civilinio ieškinio dalį dėl neturtinės žalos priteisimo iš UAB „M“ atmetė ir neturtinės žalos atlyginimą priteisė tik iš nuteistojo. Nukentėjusieji ir civiliniai ieškovai mažamečio tėvai su tokiu žemesnės instancijos teismų sprendimu nesutiko ir paduotame kasaciniame skunde teigė, kad civilinis ieškinys dėl UAB „M“ atmetas nepagrįstai, nes bendrovė pagal civilinį ieškinį turi atsakyti dviem savarankiškais pagrindais – kaip nuteistojo darbdavė (CK 6.264 straipsnis) ir didesnio pavojaus šaltinio valdytoja (CK 6.270 straipsnis).

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą, sutiko su kasatoriais, kad darbdavys, priklausomai nuo darbuotojo darbo funkcijų, kurias vykdant buvo padaryta žala, atsako dviem skirtingais pagrindais: bendraisiais atvejais – pagal CK 6.264 straipsnį kaip netiesioginės civilinės atsakomybės subjektas; specialiaisiais atvejais, jeigu žala yra didesnio pavojaus šaltinio naudojimo pasekmė, – pagal CK 6.270 straipsnį kaip didesnio pavojaus šaltinio valdytojas. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad didesnio pavojaus šaltinio valdytoju laikomas darbdavys, bet ne darbuotojas, kuris naudojasi didesnio pavojaus šaltiniu dėl darbo santykių su didesnio pavojaus šaltinio savininku, t. y. darbdaviu. Jeigu didesnio pavojaus šaltinio valdytojas yra darbdavys, tai už jo darbuotojo naudotą didesnio pavojaus šaltiniu padarytą žalą turi atsakyti darbdavys kaip didesnio pavojaus šaltinio valdytojas, bet ne kaip samdantis darbuotojus asmuo, taigi žala atlyginama ne pagal CK 6.264 straipsnį, o pagal CK 6.270 straipsnį.

Kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju reikšminga tai, jog byloje nustatyta, kad nuteistojo automobilis nuosavybės teise priklauso UAB „M“. Automobilis VĮ „Regitra“ taip pat registruotas UAB „M“ vardu, o jo techninės apžiūros rezultatų kortelėje (ataskaitoje), kaip šios transporto priemonės valdytoja, irgi nurodyta UAB „M“. Automobilio valdytojų civilinė atsakomybė eismo įvykio metu buvo apdrausta draudimo bendrovėje, o jos draudėja – UAB „M“. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismas nesiaiškino ir civilinio ieškinio kontekste nesvarstė nukentėjusiųjų nurodytų aplinkybių apie tai, kad UAB „M“ su D. G. sudaryta automobilio panaudos sutartis galėjo būti niekinė ir nebuvo vykdoma ir tikroji šio didesnio pavojaus šaltinio (automobilio) valdytoja yra nuteistojo darbdavė UAB „M“. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad prieš įvykstant eismo įvykiui, nuteistasis UAB „M“ priklausantį automobilį vairavo į cheminę valyklą – taigi, nors nuteistasis šia transporto priemone naudojosi ne savo darbo metu, tačiau iš esmės UAB „M“ interesais. Kasacinis teismas savo praktikoje yra nurodęs, kad pripažinus, jog didesnio pavojaus šaltinio valdytojas yra įmonė, už jos darbuotojo naudotą didesnio pavojaus šaltiniu, darbo ar ne darbo metu, bet naudotą valdytojo interesais ar tikslais, padarytą žalą turi atlyginti įmonė, kaip didesnio pavojaus šaltinio valdytoja.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumą bei pagrįstumą dėl nukentėjusiųjų civilinio ieškinio dalies dėl UAB „M“, išsamiai neišnagrinėjo baudžiamosios bylos duomenų ir aplinkybių, turinčių reikšmės šiam klausimui išspręsti. Dėl to teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria atmeta nukentėjusiųjų civilinio ieškinio

dalis dėl UAB „M“, panaikino ir perdavė šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-362-697/2018

BPK 295 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl bylos nagrinėjimo tvarkos, kai nuosprendžiu nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas asmuo per vienerius metus padaro naują tyčinį nusikaltimą

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo, be kita ko, nuteistas ir už 2015 m. birželio 6 d. padarytą tyčinę nusikalstamą veiką. Baudžiamojoje byloje nustatyta, kad ankstesniu teismo nuosprendžiu nuteistasis nuo baudžiamosios atsakomybės buvo atleistas BK 38 straipsnio pagrindu kaltininkui ir nukentėjusiajam susitaikius ir baudžiamoji byla dėl 2014 m. kovo 28 d. padarytų nusikalstamų veikų jam nutraukta.

Su pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu šioje baudžiamojoje byloje nesutikęs prokuroras, apeliaciniame skunde nurodė, kad pirmosios instancijos teismas neišsprendė BK 38 straipsnio 4 dalies nuteistajam taikymo klausimo ir prašė nuteistąjį pripažinti kaltu dėl visų – 2014 m. kovo 28 d. ir 2015 m. birželio 6 d. – jo padarytų nusikalstamų veikų, paskirti už jas bausmes ir jas subendrinti. Apeliacinės instancijos teismas šią prokuroro apeliacinio skundo dalį atmetė, tokį savo sprendimą grįsdamas tuo, kad prokuroras prašymą paskirti bausmes už visas padarytas nusikalstamas veikas pateikė tik apeliaciniame skunde, taip pat tuo, kad apeliacinės instancijos teismas negali tenkinti prokuroro prašymo, išeinančio už bylos nagrinėjimo ribų. Kartu apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad prokuroras turi teisę kreiptis į teismą dėl įrodymų tyrimo atnaujinimo. Baudžiamąją bylą kasacine tvarka nagrinėjusi išplėstinė teisėjų kolegija su tokiu apeliacinės instancijos teismo išaiškinimu nesutiko.

Išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad BPK nenustatyta bylų sujungimo ir sujungtų bylų nagrinėjimo tvarka, kai nuosprendžiu nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas asmuo per vienerius metus padaro naują tyčinį nusikaltimą, ir ši teisės spraga turi būti užpildoma teismų praktika. Kartu išplėstinė teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad teismų praktika šiuo klausimu suformuota Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-429/2007. Joje išaiškinta, kad paaiškėjus, jog asmuo, nuosprendžiu atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 38 straipsnį, per vienerius metus padarė naują tyčinį nusikaltimą, turi būti taikoma baudžiamojo proceso įstatymo analogija ir bylos nagrinėjimas teisme turi vykti tokia tvarka: 1) bylos parengimo nagrinėti teisme metu priimama nutartis perduoti bylą (dėl naujo tyčinio nusikaltimo padarymo) nagrinėti teisiama jame posėdyje; 2) išsireikalaujama pirmoji byla ir, vadovaujantis BPK 295 straipsniu, joje atnaujinamas įrodymų tyrimas (bylą dėl naujo tyčinio nusikaltimo padarymo teismui perduodantis prokuroras kaltinamajame akte ar atskirai turi nurodyti, kad kaltinamasis yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, ir prašyti sujungti bylas); 3) vadovaujantis BPK 232 straipsnio 4 punktu, bylos sujungiamos; 4) sujungta byla nagrinėjama, vadovaujantis BPK XIX–XXIII skyrių nuostatomis, išskyrus tai, kad įrodymai, kuriais pagrįstos pirmosios bylos nuosprendyje išdėstytos išvados, teisiama jame posėdyje pakartotinai netiriami (įrodymų tyrimas pirmojoje byloje atnaujinamas tam, kad būtų ištirti bausmės rūšiai ir dydžiui parinkti reikšmingi duomenys, taip pat duomenys, būtini kitiems nuosprendžio rezoliucinės dalies klausimams teisingai išspręsti); 5) nuosprendyje pirmiausia išsprendžiamas kaltės klausimas dėl nusikalstamų veikų, padarytų po asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės; 6) kaltinamąjį pripažinus kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo, sprendžiama dėl šio asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas nusikalstamas veikas (BK 38 straipsnio 4 dalis, BPK 307 straipsnis), t. y. kaltinamasis pripažįstamas kaltu padaręs veiką (veikas), dėl kurios (kurių) buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, ir, laikantis BK normų, reglamentuojančių bausmės skyrimą bei bausmių subendrinimą, skiriamos bausmės už visas veikas ir galutinė subendrinta bausmė.

Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad BK 38 straipsnio 4 dalies nuostata „sprendžiama dėl tokio asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas veikas“ aiškinama

kaip įpareigojimas teismui, nagrinėjančiam bylą dėl naujo tyčinio nusikaltimo padarymo, tame pačiame nuosprendyje (jeigu dėl naujo nusikaltimo priimamas apkaltinamasis nuosprendis) išspręsti baudžiamosios atsakomybės klausimą ir už veikas, dėl kurių anksčiau kaltinamasis, vadovaujantis BK 38 straipsniu, buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Nesilaikymas teismų praktikoje įtvirtintų nuostatų dėl bylų nagrinėjimo tvarkos, paaiškėjus, jog asmuo, nuosprendžiu atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 38 straipsnį, per vienerius metus padarė naują tyčinį nusikaltimą, laikomas esminiu BPK pažeidimu, sukliudžiusiu teismui išsamiai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį. Be to, išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad tuo atveju, kai prokuroras kaltinamajame akte ar atskirai teismui nenurodo, kad kaltinamasis pagal BK 38 straipsnį yra atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, ir bylų sujungti neprašo, tačiau bylą nagrinėjančiam teismui apie šią aplinkybę yra žinoma, teismas turi atnaujinti įrodymų tyrimą pirmesnėje byloje ir sujungęs bylas tuo pačiu nuosprendžiu turi spręsti dėl kaltinamojo baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą veiką, dėl kurios asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės buvo atleistas, ir naujai padarytų nusikalstamų veikų.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria atmestas prokuroro skundas dėl BK 38 straipsnio 4 dalies taikymo nuteistajam, panaikino ir perdavė šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-511/2018

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl bendrovės akcijų anuliavimo ir pripažinimo negaliojančiomis

Apžvelgiamoje byloje, be kitų, buvo sprendžiamas bendrovės akcijų anuliavimo ir pripažinimo negaliojančiomis klausimas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šį ieškovės reikalavimą atmetė tiek dėl praleisto ieškinio senaties termino, tiek dėl paties reikalavimo nepagrįstumo, t. y. padarę išvadą, kad akcijos gali būti anuliuojamos tik tol, kol jos nėra perleistos kitų asmenų nuosavybėn.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 54 straipsnio (taikytina įstatymo redakcija, galiojusi 2006 m. kovo–balandžio mėn. ginčo akcijų pirkimo–pardavimo sandorių sudarymo metu), reglamentuojančio bendrovės teisę įsigyti savas akcijas, jų įsigijimo tvarką, taip pat šios tvarkos nesilaikymo teisinius padarinius, 11 dalyje nustatyta, kad bendrovės akcijos, įgytos pažeidžiant šio straipsnio 2, 3, 4 ir 6 dalyse nurodytas sąlygas, turi būti perleistos kitų asmenų nuosavybėn ne vėliau kaip per 12 mėnesių nuo jų įgijimo; jei akcijos neperleidžiamos per šį laiką, atitinkamai turi būti sumažintas įstatinis kapitalas, akcijos anuliuojamos ir paskelbiamos negaliojančiomis; 12 dalyje nustatyta, kad jei bendrovė nepaskelbia akcijų negaliojančiomis ir jų neanuliuoja, kaip nurodyta šio straipsnio 11 dalyje, akcijos pripažįstamos negaliojančiomis ir atitinkamai sumažinamas įstatinis kapitalas teismo sprendimu. Taigi, bendrovės akcijos gali būti anuliuojamos ir paskelbiamos (pripažįstamos) negaliojančiomis, kai visuotinis acininkų susirinkimas priima sprendimą sumažinti įstatinį kapitalą, arba teismo sprendimu. Šio instituto tikslas – bendrovės įstatinio kapitalo palaikymas, siekiant išvengti situacijos, kai bendrovės nominalioji akcijų vertė nėra padengta acininkų įnašais. Įstatinio kapitalo funkcija – būti prievolių užtikrinimo priemone bendrovės kreditoriams, todėl bendrovės pareigos anuliuoti akcijas adresatas yra bendrovės kreditoriai, o šios normos tikslas – kreditorių interesų apsauga. Kasacinis teismas išaiškino, kad ABĮ 54 straipsnio 11 dalyje įtvirtintu teisiniu reglamentavimu siekiama išvengti situacijos, kai akcijos, įgytos pažeidžiant ABĮ 54 straipsnio 2, 3, 4 ir 6 dalyse nurodytas sąlygas, lieka jas įgijusios bendrovės nuosavybe ir taip pažeidžiamos bendrovės, kurios akcijos įsigytos, įstatinio kapitalo taisyklės. Įvykus tokių akcijų perleidimui, net jeigu jų perleidimas įvyksta pažeidžiant ABĮ 54 straipsnio 11 dalyje nustatytą terminą, tikslas, kurio

siekama šioje teisės normoje įtvirtintu teisiniu reglamentavimu, yra pasiekiamas ir pažeidimas pašalinamas. Dėl to pagal ABĮ 54 straipsnio 11 dalį akcijos gali būti anuliuojamos tik tol, kol jos nėra perleistos kitų asmenų nuosavybėn, t. y. tol, kol egzistuoja bendrovės, kurios akcijos įsigytos, įstatinio kapitalo sandaros taisyklių pažeidimas. Pagal ABĮ 54 straipsnio 12 dalį akcijų pripažinimui negaliojančiomis yra būtinas teismo sprendimas, nes praėjus ABĮ 54 straipsnio 11 dalyje nustatytam terminui akcijos savaime netampa negaliojančiomis. Kol akcijos nėra anuliuotos ir paskelbtos (pripažintos) negaliojančiomis, jos gali būti sandorių objektas, o ABĮ 54 straipsnio 11 dalies nuostata negali būti panaudota prieš sąžiningus trečiuosius asmenis, įgijusius tas akcijas.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad situacija, kai visuotinis akcininkų susirinkimas atsisako priimti sprendimą sumažinti įstatinį kapitalą anuliuojant ir paskelbiant negaliojančiomis akcijas, negali būti prilyginama situacijai, kai įstatinio kapitalo sumažinimo, anuliuojant ir paskelbiant negaliojančiomis akcijas, klausimu visuotinis akcininkų susirinkimas nebuvo šaukiamas ir jame toks klausimas nebuvo sprendžiamas. Egzistuojant pirmajai nurodytai situacijai, ieškinio reikalavimui dėl akcijų anuliovimo ir paskelbimo negaliojančiomis taikytinas ABĮ 19 straipsnio 10 dalyje nustatytas trisdešimties dienų ieškinio senaties terminas, tačiau, egzistuojant antrajai nurodytai situacijai, kai klausimas iš viso nebuvo spęstas visuotiniame akcininkų susirinkime, nėra pagrindo aptariamam ieškinio reikalavimui taikyti ABĮ 19 straipsnio 10 dalyje nustatytą specialų sutrumpintą ieškinio senaties terminą, skirtą juridinio asmens organų sprendimams ginčyti, o taikytinas CK 1.125 straipsnio 1 dalyje nustatytas bendrasis dešimties metų ieškinio senaties terminas. Pastarąją išvadą kasacinis teismas grindė tuo, kad egzistuojant antrajai situacijai Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – CK) ir kiti įstatymai nenustato sutrumpinto ieškinio senaties termino reikalavimui dėl akcijų anuliovimo ir paskelbimo negaliojančiomis, todėl tokiam reikalavimui taikomas CK 1.125 straipsnio 1 dalyje nustatytas bendrasis ieškinio senaties terminas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai tinkamai aiškino ABĮ 54 straipsnio 11 dalį, ir nors netinkamai taikė ieškinio senaties terminą, tačiau, šį ieškinio reikalavimą atmetę ir kitu pagrindu, t. y. konstatavę ieškovės teisės į šio reikalavimo patenkinimą neegzistavimą, priėmė iš esmės teisingą sprendimą, todėl kasacinis teismas šią apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-491-701/2018

Dėl juridinio asmens teisės kreiptis į teismą, ginant dalykinę reputaciją

Apžvelgiamoje byloje teismai atsisakė priimti juridinio asmens ieškinį, pareikštą Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentui CK 2.24 straipsnio pagrindu, motyvuodami tuo, kad ieškinys nenagrinėtinas teisme, nes pagal Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 21 straipsnio 2 dalies 2 punktą būtent Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas nagrinėja asmenų skundus dėl žvalgybos institucijų ir žvalgybos pareigūnų veiksmų, o pagal šio įstatymo 23 straipsnį skundus dėl žvalgybos pareigūnų veiksmų, pažeidžiančių žmogaus teises ar laisves, vykdant žvalgybą ir kontržvalgybą, tiria ir nagrinėja Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai Seimo kontrolierių įstatymo nustatyta tvarka.

Kasacinis teismas konstatavo, kad Seimo komitetas ar Seimo kontrolierius neturi kompetencijos priimti tam tikrą skundą pateikusiam asmeniui teigiamas pasekmes lemiančio sprendimo, kurio vykdymas būtų privalomas ir galėtų būti apgintos jo pažeistos teisės bei teisėti interesai (nagrinėjamu atveju – dalykinė reputacija). Tokiu būdu nėra užtikrinama efektyvi ir veiksminga asmens teisių gynyba, kuri galima asmeniui ginant savo teises teisme. Ši teisė į teisminę gynybą pagal Konstitucinio Teismo praktiką yra absoliuti (išskyrus tam tikrus procesinius ribojimus, kurie nepažeidžia pačios šios teisės esmės), taigi negali būti paneigiama ar dirbtinai varžoma (ribojama).

Kasacinis teismas, aiškindamas Žvalgybos įstatymą Konstitucijos ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatų kontekste, sprendė, kad Žvalgybos įstatyme nustatytos priemonės (parlamentinė kontrolė ir kreipimasis į Seimo kontrolierių) nesudaro pagrindo riboti teisę į teisminę gynybą, tiesiogiai išplaukiančią iš Konstitucijos ir Konvencijos. Atitinkamai,

žvalgybos institucijos neturi imuniteto ieškiniams, kuriais ginama juridinio asmens dalykinė reputacija. Kasacinis teismas konstatavo, kad ieškinys dėl juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo, grindžiamas neteisėtais žvalgybos pareigūnų veiksmais per visuomenės informavimo priemones pavišinius (prisidedant prie pavišinio) informaciją, gautą vykdant žvalgybą, turi būti įvertintas nagrinėjant bylą iš esmės, todėl ieškinio priėmimo klausimą perdavė iš naujo spręsti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-471-403/2018

Dėl teisės paskirstyti tantjemas valdybos nariams

Ieškovas prašė pripažinti negaliojančiu atsakovės (bendrovės) valdybos nutarimą dėl tantjemų valdybos nariams paskirstymo ir priteisti jam iš atsakovės neišmokėtas tantjemas. Pirmosios instancijos teismas tenkino dalį ieškinio ir ginčijamą valdybos nutarimą pripažino negaliojančiu. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė visiškai.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ABĮ suteikia akcininkų susirinkimui ar kitam įgaliotam juridinio asmens organui plačią diskreciją paskirstyti tantjemas stebėtojų tarybos ir valdybos nariams ir jos neriboja. Sprendžiant klausimą, ar valdyba gali paskirstyti tantjemas valdybos nariams, be kita ko, turi būti vadovaujama ABĮ, CK, įstatų nuostatomis, reglamentuojančiomis valdybos kompetenciją, jos narių teises ir pareigas. Pagal ABĮ 35 straipsnio 6 dalį valdybos narys neturi teisės balsuoti, kai valdybos posėdyje sprendžiamas su jo veikla valdyboje susijęs ar jo atsakomybės klausimas. Analogiška nuostata įtvirtinta ir atsakovės valdybos darbo reglamente. Kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovės valdybos nariai, balsuodami dėl sprendimo paskirstyti tantjemas jiems patiems, veikė esant interesų konfliktui, todėl pažeidė ABĮ 35 straipsnio 6 dalį bei bendrovės valdybos darbo reglamentą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šio interesų konflikto nepašalintų ir konkretaus valdybos nario nusišalimas nuo klausimo dėl konkrečios tantjemų sumos skyrimo jam, nes, balsuodamas dėl tantjemų skyrimo kitiems valdybos nariams, jis kartu balsuoja, kokia tantjemų dalis atiteks jam.

Spręsdamas klausimą, ar šis pažeidimas sudaro pagrindą naikinti bendrovės valdybos nutarimą, kasacinis teismas atkreipė dėmesį, jog bylą nagrinėję teismai nustatė, kad, priimant šį nutarimą, valdybos sudėtyje buvo ir bendrovės akcininkai (balsavę už ginčijamo valdybos nutarimo priėmimą), kurių akcijos sudarė daugiau kaip 50 proc. bendrovės akcijų. Pagal bendrovės įstatus visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas dėl tantjemų paskirstymo valdybos nariams laikomas priimtu, kai už jį gauta daugiau akcininkų balsų negu prieš. Todėl kasacinis teismas pažymėjo, kad tuo atveju, jeigu klausimas dėl tantjemų paskirstymo valdybos nariams būtų iš naujo sprendžiamas visuotiniame akcininkų susirinkime, nurodytų akcininkų balsų pakaktų priimti tokį patį sprendimą dėl tantjemų paskirstymo kaip ir ginčijamu valdybos nutarimu. Akcininkui įstatymai nenustato pareigos nebalsuoti esant interesų konfliktui, kai sprendžiami su juo susiję klausimai.

Kasacinis teismas konstatavo, kad, nors apeliacinės instancijos teismas netinkamai sprendė dėl valdybos teisės paskirstyti tantjemas valdybos nariams, tačiau atsižvelgiant į tai, kad už tokį tantjemų paskirstymą balsavo ir akcininkai, kurių balsų pakaktų priimti tokį patį sprendimą, šį klausimą sprendžiant visuotiniame akcininkų susirinkime, tai padarytas pažeidimas neturėjo įtakos nutarties teisėtumui. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-370-684/2018

Dėl civilinės atsakomybės taikymo juridinio asmens vadovą laikinai pavaduojančiam asmeniui

Ieškovė (asociacija) prašė priteisti iš atsakovo nuostolių, atsiradusių šiam pavaduojant asociacijos vienasmenį valdymo organą ir sudarius asociacijai akivaizdžiai nenaudingą sandorį,

atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino, taikydami atsakovui atsakomybę kaip valdymo organui.

Kasacinis teismas, sprenddamas dėl atsakomybės rūšies asmeniui, laikinai pavadavusiam asociacijos vienasmenį valdymo organą, nurodė, kad civilinė atsakomybė asmeniui (kaip valdymo organui) galėtų būti taikoma pagal civilinės atsakomybės taisykles tik dviem atvejais – pirma, jei jis būtų pagal galiojančią tvarką paskirtas vadovu tik trumpam laikotarpiui, antra, jei būtų nustatyta, kad jis veikia kaip *de facto* (faktinis) vadovas. Kasacinis teismas jau yra išaiškinęs, kad sąvoka „laikinais einantis vadovo pareigas“ gali reikšti dvi skirtingas teises situacijas. Pirmoji – tai neapibrėžto ar apibrėžto termino vadovo pareigų atlikimo atvejis, kai laikinai einantis pareigas vadovas yra pagal galiojančią tvarką paskiriamas kompetentingų bendrovės organų, kol bus surastas tinkamos kompetencijos ir gebėjimų kandidatas į vadovo pareigas ar pan. Antroji – kai yra paskirtas nuolatinis bendrovės vadovas, tačiau dėl tam tikrų objektyvių priežasčių (laikinas nedarbingumas, komandiruotė, atostogos ir pan.) jis laikinai negali atlikti vadovo funkcijų. Tokia teisinė situacija, kai juridinio asmens vadovas dėl tam tikrų aplinkybių laikinai negali eiti savo pareigų, kvalifikuotina kaip trečiųjų asmenų pasitelkimas vadovo prievolėms atlikti, tačiau ji nereiškia naujo vadovo, kaip valdymo organo, paskyrimo. Taigi, pirmuoju atveju laikinai paskirtasis vadovas yra valdymo organas, antruoju – jis tik tikrojo vadovo įgaliotinis.

Pagal Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 8 straipsnio 1 dalį asociacijos valdymo organų narius skiria (renka) ir atšaukia visuotinis narių susirinkimas, jeigu asociacijos įstatai nenustato kitaip. Tokių išimčių ieškovės įstatuose nenustatyta, o visuotinio narių susirinkimo sprendimo paskirti atsakovą laikinuoju vadovu taip pat nebuvo priimta, todėl kasacinis teismas padarė išvadą, jog teismai negalėjo taikyti atsakovui civilinės atsakomybės kaip valdymo organui. Kadangi atsakovas pasirašė ginčo sandorį, kuriame buvo nurodyti nuolatinio ieškovės vadovo rekvizitai – pareigos, vardas bei pavardė, – kasacinis teismas sprendė, kad sprendimą dėl sandorio priėmė nuolatinis asociacijos vadovas, o atsakovas tik atliko įgaliotinio funkciją. Kasacinis teismas pažymėjo, kad už sprendimą įgalioti asmenį pasirašyti konkretų sandorį atsako asociacijos vadovas, o ne darbuotojas, nes valdymo funkcijos perduoti negalima.

Kasacinis teismas konstatavo, kad, atsakovui nesant nei pagal galiojančią tvarką paskirtu laikinu asociacijos vadovu, nei jos *de facto* vadovu, jam negalėjo būti taikoma atsakomybė CK 2.87 straipsnio 7 dalies pagrindu, tačiau jo veiksmai vertintini pagal darbo teisės normas, reglamentuojančias materialinės atsakomybės darbuotojui taikymą. Tokių aplinkybių bylą nagrinėję teismai netyrė ir nevertino, todėl kasacinis teismas panaikino teismų priimtus procesinius sprendimus ir bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-460-421/2018

Dėl bendrovės vadovo atsakomybės apimties

Ieškovė, atstovaujama bankroto administratorės, prašė priteisti iš atsakovo žalą, padarytos iššvaisčius bendrovei priklausančias lėšas, atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas šį ieškinio reikalavimą atmetė, apeliacinės instancijos teismas – patenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teisės aktuose nenustatyta visiško nuostolių atlyginimo principo išimčių sprendžiant dėl uždarnosios akcinės bendrovės vadovo civilinės atsakomybės bendrovei CK 2.87 straipsnio 7 dalies pagrindu, nepaisant to, ar vadovo civilinės atsakomybės klausimas sprendžiamas iki, ar po bankroto bylos bendrovei iškelimo. Tokių išimčių buvimo nepatvirtina ir teismų praktika. Bendrovės vadovo pareiga atlyginti bendrovei padarytą žalą nėra apribota bendrovės kreditorių finansinių reikalavimų bankroto byloje ir (ar) bendrovės bankroto administravimo išlaidų sumomis. Priešingas aiškinimas lemtų, kad bendrovės vadovas, padaręs bendrovei daugiau žalą nei bendrovės kreditorių finansinių reikalavimų bankroto byloje ir (ar) bendrovės bankroto administravimo išlaidų suma, būtų iš dalies atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės vien dėl vėlesnio fakto – bankroto bylos iškelimo bendrovei. Tai prieštarautų tiek bendrajam teisingumo principui, tiek pirmiau nurodytam visiško nuostolių atlyginimo principui (CK 6.251 straipsnis). Todėl pagal bendrąją taisyklę bankrutuojančios įmonės administratorius,

kuriam įstatymo nurodyta ginti ne tik kreditorių, bet ir pačios bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, gali pareikšti bendrovės vadovui reikalavimą dėl žalos atlyginimo, didesnio už teismo patvirtintą bendrovės kreditorių finansinių reikalavimų bankroto byloje ir bendrovės bankroto administravimo išlaidų sumą. Tuo atveju, jei teismui tokį reikalavimą patenkinus iš išieškotų lėšų atsiskaitoma su visais bendrovės kreditoriais, bankroto administratorius teismui pateikia tai įrodančius dokumentus ir bankroto byla nutraukiama Įmonių bankroto įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu.

Konstatavęs, kad iš bankrutavusios įmonės buvusio vadovo gali būti priteisiamas didesnis žalos atlyginimo dydis, nei yra visų patvirtintų bankrutavusios įmonės kreditorių finansinių reikalavimų ir administravimo išlaidų suma, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-548-969/2018

Paveldėjimo teisė

Dėl paveldėjimo teisių pardavimo ir įpėdinio pirmenybės teisės jas įsigyti

Ieškovė prašė pripažinti neteisėtu ir panaikinti paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijimą, kuriuo atsakovas paveldėjo ieškovės tėvo žemės sklypo dalį, ir perkelti jai pirkėjo teises ir pareigas pagal paveldėjimo teisių pardavimo sutartį. Ieškovė nurodė, kad mirus tėvui, ji kartu su trimis broliais priėmė palikimą; du broliai savo paveldėjimo teises padovanojo ieškovei, o trečiasis – paveldėjimo teisių pardavimo sutartimi pardavė savo teises atsakovui. Ieškovės teigimu, ji, kaip palikimo bendraturtė, turėjo pirmenybės teisę pirkti paveldėjimo teises. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad laikotarpiu nuo palikimo priėmimo iki paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo įpėdinis savo dispozicijoje turi paveldėjimo teises, bet ne teises į konkretų paveldėtą turtą. Todėl iki teisių apie turimas teises į paveldėtą turtą išviešinimo – paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo – palikimo turinį sudarantis turtas lieka registruotas mirusiojo vardu, o įpėdiniai, priėmę palikimą, disponuoti, t. y. parduoti, dovanoti ir kitaip perleisti, gali tik paveldėjimo teisėmis, bet ne jo turinį sudarančiu konkrečiu turtu.

CK 5.68 straipsnis nustato, kad, esant keletui įpėdinių, jų paveldėtas turtas yra visų jų bendroji dalinė nuosavybė. Kasacinis teismas pažymėjo, kad įstatymas kalba apie paveldėto turto, bet ne palikimo, paveldėjimo teisių bendrumą, todėl nepriklausomai nuo to, kad nuosavybės teisės į paveldėtą turtą atsiranda nuo palikimo priėmimo momento, įpėdiniai paveldimo turto bendraturčiais tampa tik nuo paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo ar įpėdinių susitarimo dėl paveldėto turto pasidalijimo sudarymo momento. CK 6.426 straipsnio 1 dalis nustato, kad priėmęs palikimą asmuo, parduodamas paveldėjimo teises, kai nedetalizuojamas palikimą sudarantis turtas, privalo garantuoti tik savo, kaip įpėdinio, teisinį statusą. Šis paveldėjimo teisių sąsajumas su konkrečiu asmeniu (įpėdiniu) neleidžia jų pripažinti bendrosios dalinės nuosavybės objektu, o vienam iš įpėdinių – suteikti pirmenybės teisės perkant paveldėjimo teises. Taigi įstatymas neįpareigoja pranešti apie paveldėjimo teisių perleidimą kitam asmeniui. Kasacinis teismas pabrėžė, kad tik išviešinus turimas paveldėjimo teises į paveldėtą turtą yra užbaigiamas paveldėjimo procesas ir toliau įpėdinių tarpusavio santykiams taikomos nebe paveldėjimo, o daiktinės ar prievolių teisės normos.

Ginčijamos paveldėjimo teisių sutarties sudarymo metu nei ieškovė, nei jos brolis, sudaręs ginčo sutartį, nebuvo išviešinę savo teisių į paveldėtą turtą, t. y. neturėjo išduoto paveldėjimo teisės liudijimo, jie taip pat nebuvo sutarę dėl paveldimo turto pasidalijimo įstatymo nustatyta tvarka. Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai teisingai nustatė, kad ieškovės brolis turėjo teisę sudaryti paveldėjimo teisių pardavimo sutartį net ir neinformuodamas apie tai ieškovės, nes, nesant išduoto paveldėjimo teisės liudijimo, įpėdiniai nėra palikimo bendraturčiai. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-538-916/2018

Sutarčių teisė

Dėl žalos atlyginimo neprofesionaliajam investuotojui, finansų tarpininkui laiku neįvykdžius pavedimų

Ieškovai prašė priteisti žalos atlyginimą iš finansų tarpininko (investavimo paslaugas teikusio banko), laiku neįvykdžiusio pavedimų pervesti ir parduoti obligacijas, dėl ko vėliau tų obligacijų nebuvo galima parduoti dėl jas išleidusio emitento nemokumo. Taigi byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl finansų tarpininko atsakomybės tinkamai neįvykdžius kliento įpareigojimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo (toliau – FPRĮ) 24 straipsnio 1 ir 2 dalys nustato, kad finansų maklerio įmonė, vykdydama kliento pavedimą, privalo veikti taip, kad būtų pasiektas geriausias įmanomas rezultatas klientui, atsižvelgiant į finansinių priemonių kainą, pavedimo įvykdymo išlaidas, greitį, pavedimo įvykdymo ir atsiskaitymų tikimybę, pavedimo dydį, turinį ir kitas pavedimo įvykdymui svarbias aplinkybes. Tačiau jei klientas pateikia finansų maklerio įmonei konkretų nurodymą, toks kliento nurodymas turi būti vykdomas tiksliai ir nenukrypstant nuo nurodyme pateiktų sąlygų. Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad ieškovas pateikė atsakovui pavedimus pervesti jam priklausančias obligacijas į atsakovo apskaitą bei sudaryti obligacijų pirkimo–pardavimo sutartį. Atsakovas 2011 m. lapkričio 15 d. priėmė ieškovo pavedimus, tačiau jų neįvykdė. 2011 m. lapkričio 16 d. obligacijas išleidusio banko veikla buvo apribota, o vėliau jam iškelta bankroto byla. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad atsakovas, neturėdamas tam jokių objektyvių priežasčių, nepradėjo vykdyti pavedimo ir neinicijavo ieškoviui priklausančių obligacijų pervedimo iš banko, kuriam netrukus buvo paskelbtas moratoriumas, apskaitos į atsakovo apskaitą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pavedime esanti nuoroda, jog jis galioja iki 2011 m. lapkričio 18 d., reiškia, kad pavedimas, dėl kurių nors priežasčių neįvykdytas nedelsiant, po lapkričio 18 d. nebeturi būti vykdomas, nes pasibaigia pavedimo galiojimas. Atsakovas turėjo pareigą nedelsdamas vykdyti pavedimą, tačiau to neatliko ir taip pasireiškė banko veiksmų neteisėtumas. Atsakovui tinkamai įvykdžius pavedimus, būtų spėta parduoti obligacijas iki jas išleidusio banko veiklos sustabdymo, todėl ieškovai nebūtų patyrę nuostolių. Tai patvirtina banko neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir ieškovų patirtų nuostolių tiesioginį priežastinį ryšį.

Nors ieškovo ir atsakovo sudarytoje investicinių paslaugų teikimo sutartyje nurodyta, kad atsakovas nėra atsakingas už kliento patirtą žalą dėl finansinių priemonių emitentų likvidavimo ar bankroto, kasacinis teismas išaiškino, kad asmuo, neįvykdęs ar netinkamai įvykdęs savo sutartinę prievolę, privalo atlyginti kitai sutarties šaliai šios patirtus nuostolius (CK 6.256 straipsnio 2 dalis). Tais atvejais, kai finansų maklerio įstaiga (investicines paslaugas teikianti kredito įstaiga) neįvykdo ar pradelsia kliento pavedimo vykdymą dėl nepateisinamų priežasčių, taip nesilaikydama FPRĮ 24 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų pavedimo vykdymo taisyklių, ir per nepateisinamo nevykdymo laikotarpį emitentas, dėl kurio finansinių priemonių pateiktas pavedimas, bankrutavo ar buvo likviduotas, dėl pavedimo nevykdymo atsirandanti nepriimtinių pasekmių klientui rizika tenka finansų maklerio įmonei (investicines paslaugas teikiančiai kredito įstaigai). Jai atsiranda pareiga atlyginti dėl pavedimo nevykdymo kliento patirtus nuostolius, nustačius visas sutartinės atsakomybės sąlygas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir ieškinį tenkino iš dalies.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486-248/2018

Dėl refinansavimo sutarties kvalifikavimo kaip vartojimo

Apžvelgiamoje byloje ieškovas, ginčydamas su atsakove (kredito unija) sudarytos paskolos sutarties nutraukimą, teigė, kad ši paskolos sutartis, sudaryta refinansuoti jo sūnaus įsipareigojimus atsakovei, turėtų būti laikoma vartojimo sutartimi, o ieškovas – ginamas kaip silpnesnioji sutarties šalis. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad paskola ieškoviui buvo suteikta ne jo

vartojimo poreikiams tenkinti, o sūnaus paskolai (paimtai verslui plėtoti ir būstui remontuoti) refinansuoti, todėl ginčo paskolos sutarties nelaikė vartojimo sutartimi.

Kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant dėl paskolos sutarties kvalifikavimo, esminis klausimas visų pirma yra tai, ar sutartį kvalifikuojant kaip vartojimo sutartį turi reikšmės aplinkybė, kokiam tikslui buvo sudaryta pirminė paskolos sutartis. Ir tik atsakius į šį klausimą teigiamai, gali būti aktualu tirti ir vertinti pirminės paskolos sutarties tikslą. Atsižvelgdamas į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, susijusią su šioje byloje aktualiomis 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais nuostatomis, kasacinis teismas konstatavo, kad refinansavimo paskolos sutarties kvalifikavimas kaip vartojimo sutarties nepriklauso nuo aplinkybės, ar pati refinansuojama paskola (pirminė paskola) yra sudaryta vartojimo tikslais. Todėl tais atvejais, kai paskolos sutartis sudaroma kitos paskolos refinansavimo tikslais, kvalifikuojant refinansavimo paskolos sutartį kaip vartojimo, būtina vertinti ne kokiu tikslu buvo sudaryta pirminė paskolos sutartis, o kokiu tikslu veikė asmuo, sudarydamas refinansavimo paskolos sutartį. Vertinant šį tikslą turi reikšmės aplinkybė, ar asmuo refinansavimo paskolos sutartį sudarė turėdamas funkcinių ryšių su verslu (ūkine komercine veikla), kuriam finansuoti buvo sudaryta pirminė paskolos sutartis, ar tokią sutartį sudarė ne dėl savo profesinės veiklos, bet dėl ryšių, siejančių su asmeniu, sudariusiu pirminę paskolos sutartį. Refinansavimo paskolos tikslas nustatomas pagal aplinkybes, buvusias sutarties sudarymo metu. Apžvelgiamoje byloje ieškovas, sudarydamas refinansavimo paskolos sutartį, šia sutartimi nesiekė verslo tikslų, bet siekė išspręsti šeimos (suprantant ją plačiąja prasme) skolinių įsipareigojimų situaciją. Kasacinio teismo vertinimu, toks refinansavimo sutarties tikslas negalėtų būti priskirtas verslo tikslams.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovo sudaryta paskolos refinansavimo tikslais sutartis atitinka vartojimo sutarties požymius, todėl turi būti kvalifikuojama kaip vartojimo sutartis; bylą nagrinėję teismai nepagrįstai nevertino paskolos refinansavimo sutarties tikslo ir paskirties, aplinkybių, dėl kurių ši sutartis buvo sudaryta, dėl to klaidingai kvalifikavo tarp ieškovo ir atsakovės susiklosčiusius teisinius santykius.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-499-684/2018

Dėl mokėjimų kreditoriams eiliškumo tvarkos pagal CK 6.930¹ straipsnį

Ieškovė *actio Pauliana* (Pauliano ieškinys) pagrindu prašė pripažinti negaliojančiomis atsakovų sudarytas paskolos ir hipotekos sutartis bei jų pagrindu atliktus mokėjimus ir taikyti restituciją. Apžvelgiamoje byloje kilo CK 6.930¹ straipsnio aiškinimo ir taikymo klausimas, kai pagal sutartį yra vykdomi įsipareigojimai, kurių vykdymas užtikrintas maksimaliąja hipoteka ir kurie atlikti vykdant tikslinės paskolos pagrindu kylančius įsipareigojimus. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį atmetė, konstatavę, kad atsiskaitymas su vienu iš kreditorių, suteikiant šiam pirmumą prieš kitus kreditorius, laikomas teisėtu ir pagrįstu, jeigu jis atliktas įstatymo ar sutarties pagrindu.

Aiškindamas CK 6.930¹ straipsnį, kasacinis teismas nurodė, kad įsipareigojimų, kurių vykdymas užtikrintas maksimaliąja hipoteka ar kurie yra atliekami vykdant įsipareigojimus, kylančius iš tikslinės paskolos teisinių santykių, vykdymas pats savaime neturi prioriteto prieš kitus mokėjimus. Taikant CK 6.930¹ straipsnį nepakanka konstatuoti, kad mokėjimas atliktas įstatymo ar sutarties pagrindu ir kad įsipareigojimas yra užtikrintas maksimaliąja hipoteka ar yra atliekamas vykdant įsipareigojimus, kylančius tikslinės paskolos pagrindu. Sprendžiant, ar skolininko atliktas mokėjimas pažeidžia CK 6.930¹ straipsnyje įtvirtintą imperatyvą, turi būti nustatyta, kad skolininkas atsiskaitymo metu neturi pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti ir ar, esant šiai sąlygai, atliko mokėjimą pažeisdamas CK 6.930¹ straipsnio 1 ar 2 dalyje nustatytą eiliškumą. Vertinant, ar mokėjimai buvo atlikti nepažeidžiant įstatymo nustatyto mokėjimų eiliškumo, neturi reikšmės aplinkybė, kokia buvo kiekvieno iš kreditorių reikalavimų dalies tenkinimo proporcija pagal jų turimus reikalavimus per tam tikrą laikotarpį ir jos palyginimas.

Taigi kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: CK 6.930¹ straipsnis, nustatantis mokėjimo dokumentų vykdymo eiliškumą, nesuteikia prioriteto patiems savaime mokėjimams, kurių vykdymas užtikrintas maksimaliaja hipoteka ar kurie yra atliekami vykdant įsipareigojimus, kylančius tikslinės paskolos sutarties pagrindu; teismui vertinant aplinkybę, ar mokėjimas buvo atliktas nepažeidžiant CK 6.930¹ straipsnio 1 ar 2 dalyje nustatyto eiliškumo, esminę reikšmę turi dokumento, kurio pagrindu atliekamas mokėjimas, teisinė prigimtis (vykdomasis dokumentas ar kitas dokumentas, kurio pagrindu turi būti atliekamas mokėjimas) ir paties reikalavimo rūšis; taikant CK 6.930¹ straipsnį turi būti nustatoma ne kiekvieno iš kreditorių reikalavimų dalies tenkinimo proporcija pagal jų turimus reikalavimus per tam tikrą laikotarpį ir atliekamas jos dydžio palyginimas, bet nustatoma, ar kiekvieno konkretaus ginčijamo atsiskaitymo vykdymo metu skolininkas neturi pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti ir ar, esant šiai sąlygai, atliko mokėjimą pažeisdamas CK 6.930¹ straipsnio 1 ar 2 dalyje nustatytą eiliškumą.

Kadangi byloje nebuvo tirta ir vertinta, ar kiekvieno konkretaus ginčijamo mokėjimo metu skolininkė turėjo pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti, ir dėl to negalima nustatyti, ar nebuvo pažeistas CK 6.930¹ straipsnio 1 ar 2 dalyje nustatytas eiliškumas, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir grąžino bylą nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-504-1075/2018

Dėl teisinių paslaugų sutarties nutraukimo teisiniu padarinių

Advokatas prašė patvirtinti jo, kaip kreditoriaus, 13 527,80 Eur finansinį reikalavimą įmonės bankroto byloje, grindžiamą tuo, kad bankrutuojanti įmonė neteisėtai nutraukė teisinių paslaugų sutartį ir liko nesumokėjusi jam honoraro už teisme laimėtą bylą, be to, pagal teisinės pagalbos sutarties sąlygas turi sumokėti baudą už jos nutraukimą nesant advokato kaltės. Pirmosios instancijos teismas patenkino advokato reikalavimą iš dalies – patvirtino 8188,44 Eur finansinį reikalavimą, kurio dydį nustatė pagal advokato pateiktą detalizuotą išlaidų, susijusių su dalyvavimu byloje, skaičiavimą; apeliacinės instancijos teismas sprendimą paliko nepakeistą, tik kitais motyvais – pripažino advokato teisę į netesybas (baudą) už nepagrįstai nutrauktą teisinės pagalbos sutartį. Kasacinėje byloje buvo sprendžiamas teisės klausimas dėl įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, teisinės pagalbos sutarties nutraukimo teisinio pagrindo ir padarinių.

Kasacinis teismas iš byloje nustatytų aplinkybių konstatavo, kad iki bankroto bylos įmonei iškėlimo su advokatu buvo sudaryta teisinės pagalbos sutartis ir ji buvo vykdoma, advokatas ruošė dokumentus ir atstovavo įmonei teisme. Po nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo (2017 m. kovo 17 d.) bankroto administratorė 2017 m. gegužės 3 d. pranešė advokatui, kad sutarties nevykdys ir laiko ją pasibaigusią, tačiau 2017 m. liepos 3 d. sudarė teisinės pagalbos sutartį su kitu advokatu dėl teisinės pagalbos toje pačioje byloje. Tai rodo, kad po bankroto bylos iškėlimo teisinės pagalbos poreikis išliko, todėl nevykdyti sutarties pagal ĮBĮ normų reglamentavimą nebuvo teisinio pagrindo, tačiau administratorė turėjo teisę vienašališkai nutraukti sutartį CK nustatytais pagrindais.

Teisinės pagalbos sutartyje šalys buvo susitarusios, kad klientas turi teisę bet kada nutraukti sutartį. Tokia šalių susitarimo sąlyga atitinka CK 6.721 straipsnio 1 dalyje nustatytą kliento teisę vienašališkai nutraukti paslaugų sutartį. Taip pat šalys susitarė, kad, nutraukęs sutartį nesant advokato kaltės, klientas įsipareigoja sumokėti advokatui nustatyto papildomo honoraro dydžio baudą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad netesybos (bauda) yra civilinės atsakomybės forma (CK 6.245 straipsnio 1 dalis), todėl jos negali būti nustatytos už teisėtų veiksmų atlikimą, šiuo atveju – absoliučios teisės nutraukti sutartį įgyvendinimą. Kasacinis teismas konstatavo, kad šalių sutartyje dėl teisinės pagalbos įtvirtinta kliento pareiga mokėti baudą, jei sutartis nutraukiama nesant advokato kaltės, prieštarauja teisiniam reglamentavimui ir kasacinio teismo praktikai, dėl to negali būti taikoma; vietoj to taikytini CK 6.721 straipsnio 1 dalyje nustatyti vienašalio paslaugų sutarties nutraukimo padariniai – nutraukdamas sutartį klientas turi sumokėti paslaugų teikėjui kainos dalį, proporcingą suteiktoms paslaugoms, ir atlyginti kitas protingas išlaidas, kurias paslaugų teikėjas,

norėdamas įvykdyti sutartį, padarė iki pranešimo apie sutarties nutraukimą gavimo iš kliento momento.

Apžvelgiamoje byloje buvo keliamas ir advokato teiktų paslaugų kokybės klausimas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad advokato paslaugų kokybės klausimas yra reikšmingas siekiant nustatyti, kokią paslaugų kainos dalį atsakovė turi jam atlyginti pagal CK 6.721 straipsnio 1 dalį. Vertinant advokato suteiktų teisinių paslaugų tinkamumą, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitoks, negu priešingos šalies nurodomas ar teismų praktikos formuojamas, įstatymo aiškinimas bei taikymas, taip pat kitoks, negu priešingos šalies faktinių aplinkybių vertinimas, interpretavimas nereiškia advokato neteisėtų veiksmų ir nerodo jo neprofesionalumo, nebent šie veiksmai būtų akivaizdžiai prieštaraujantys taikomo įstatymo turiniui, esmei ir paskirčiai ir rodytų piktnaudžiavimą teise. Advokato veiksmų neteisėtumo nerodo ir teismų priimtų procesinių sprendimų nenaudingumas jo atstovaujamai šaliai ar atskirų teismo instancijų priešingų sprendimų dėl jo atstovaujamojo priėmimas. Vis dėlto kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant dėl teisinių paslaugų sutarties tinkamo vykdymo, advokato veiksmai galėtų būti vertinami proceso teisės normų reikalavimų vykdymo aspektu: ar advokatas, ruošdamas teismui dokumentus, įskaitant skundus dėl žemesnės instancijos teismo procesinių sprendimų, laikėsi proceso normų nustatytų terminų ir kitų reikalavimų; ar rinko esminius, būtinus savo atstovaujamojo naudai reikšmingų aplinkybių nustatymui įrodymus; ar, sprendžiant ginčą, laiku ir tinkamai vykdė teismo nurodymus ir panašiai.

Apibendrinamas tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl teisinės pagalbos sutarties nutraukimo padarinių, nepagrįstai rėmėsi netesybas nustatančia susitarimo sąlyga, neišaiškino bylai reikšmingų faktinių aplinkybių, susijusių su advokato teiktų teisinių paslaugų kokybe, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir bylą grąžino šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-541-219/2018

Viešieji pirkimai

Dėl perkančiosios organizacijos pirkimo sąlygose įtvirtinto reikalavimo kartu su pasiūlymu pateikti techninę dokumentaciją aiškinimo ir taikymo

Ieškovė teismo, be kita ko, prašė pripažinti neteisėtu bei panaikinti atsakovo (perkančiosios organizacijos) sprendimą dėl trečiojo asmens pripažinimo laimėtoju, įpareigoti atsakovą iš naujo vertinti trečiojo asmens pasiūlymą ir jį atmesti. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar atsakovas tinkamai vertino trečiojo asmens pasiūlymą siaurąja prasme, t. y. kad siūlomos tiesti prekės visiškai atitinka Techninės specifikacijos reikalavimus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinio teismo praktikoje ne kartą pabrėžtas turinio viršenybės prieš formą principas viešuosiuose pirkimuose vertinant tiek tiekėjų, tiek perkančiosios organizacijos veiksmus. Vis dėlto turinio viršenybės prieš formą principas negali būti suabsoliutintas, pažeidžiant viešųjų pirkimų principus, reguliavimo tikslus, paneigiant perkančiosios organizacijos pareigą objektyviai, kruopščiai ir skaidriai vertinti jai pateiktų dokumentų turinį bei neatsižvelgiant į perkančiosios organizacijos valią, įtvirtintą pirkimo sąlygose.

Kasacinis teismas konstatavo, kad trečiojo asmens pasiūlymas pirmiausia turi turinio, o ne formos trūkumų, nes iš jo pateiktos laisvos formos palyginamosios lentelės negalima nustatyti, kokio gamintojo ir kokie prekių modeliai siūlomi atsakovui. Tiekėjui suteikiama galimybė taisyti ar pildyti atskirus pasiūlymo duomenis priklauso nuo pateiktos informacijos apimties; kai tiekėjui reikėtų pateikti kokybiškai naują informaciją, nėra pagrindo taikyti ir spręsti dėl turinio viršenybės prieš formą principo, nes laikytina, kad pasiūlymo siaurąja prasme turinio, atitinkančio iškeltus reikalavimus, tiekėjas apskritai nepateikė. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad bendro pobūdžio duomenys, iš kurių negalima spręsti nei apie prekės gamintoją, nei modelį ar kitą įprastinę techninę informaciją, nėra pakankami, kad būtų galima nustatyti pasiūlymo atitiktį pirkimo sąlygoms, kuriose nurodoma pateikti techninę dokumentaciją.

Pagal kasacinio teismo praktiką, kai, perkančiosios organizacijos vertinimu, tiekėjo pasiūlymo atitiktį įrodančio dokumento šaltinis yra viešojo pirkimo baigtimi suinteresuotas dalyvis (kuris nėra gamintojas), o šiame dokumente pateiktas jo teiginys dėl atitikties iškeltiems reikalavimams negrindžiamas jokiais patikrinamais duomenimis, šio dokumento objektyvumu, patikimumu būtų galima suabejoti. Apžvelgiamoje byloje nenustatyta, kad trečiasis asmuo yra visų tiekiamų prekių gamintojas. Dėl to kasacinis teismas nurodė, kad vienintelė aplinkybė, jog pirkimo sąlygose nenurodyta, kokios formos techninė dokumentacija turėjo būti pateikta, nereiškia, kad tiekėjams, kurie nėra gamintojai, pakako pateikti deklaratyvius atitikties patvirtinimo duomenis, iš kurių nebūtų galima nustatyti nei prekės modelio, nei gamintojo.

Remdamasis pirmiau nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad buvo pažeisti tiekėjų lygiateisiškumo ir skaidrumo principai, todėl pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų dalis, kuriomis atmestas ieškovės reikalavimas pripažinti neteisėtu atsakovo sprendimą pirkimo laimėtoju pripažinti trečiąjį asmenį, panaikino ir šią ieškinio reikalavimo dalį tenkino. Įvertinęs tai, kad ginčo pirkimas susijęs su valstybės nacionalinio saugumo užtikrinimu, kasacinis teismas sprendė, jog dėl viešojo intereso egzistuoja pagrindas neteisėtai sudarytą sandorį išsaugoti ir skirti alternatyvią sankciją – baudą, neviršijančią 10 proc. jo vertės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-427-378/2018

Dėl tiekėjų teisės į nuostolių atlyginimą perkančiajai organizacijai neteisėtai įvykdžius viešąjį pirkimą

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės (perkančiosios organizacijos) žalos atlyginimą. Apžvelgiamoje byloje spręstas ginčas dėl žalos atlyginimo susijęs su anksčiau nagrinėta byla, kurioje konstatuota, kad perkančiosios organizacijos sprendimai (kuriais trečiasis asmuo buvo pripažintas viešojo konkurso laimėtoju, jo pateiktas neįprastai mažos pasiūlymo kainos pagrindimas buvo laikytas tinkamu) yra neteisėti, tačiau išsaugota neteisėtai sudaryta viešojo darbų pirkimo sutartis, perkančiajai organizacijai paskiriant alternatyvią sankciją (baudą). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad teismai, taikydami tiekėjų gynybos instrumentus – laikinąsias apsaugos priemones ir neteisėtai sudarytos sutarties išsaugojimą – turėtų siekti išvengti grėsmės sukelti papildomus ginčus dėl žalos atlyginimo iš perkančiųjų organizacijų. Tai gali būti pasiekta labiau derinant tiekėjų gynybos priemonių taikymą, atsižvelgiant į tikimybę, kad tiekėjai gali inicijuoti naują procesą dėl perkančiosios organizacijos civilinės atsakomybės. Taip pat kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad įstatyme nustatytų alternatyvių sankcijų taikymas (Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 106 straipsnis) yra išimtinė, o ne įprastai taikytina priemonė.

Kasacinis teismas suformavo naują teisės aiškinimo ir taikymo taisyklę dėl ieškovo tiekėjų, siekiančių nuostolių atlyginimo iš perkančiųjų organizacijų, procesinių pareigų: tiekėjui pripažįstamas teisinis suinteresuotumas iš perkančiosios organizacijos reikalauti atlyginti patirtą žalą (VPI 101 straipsnio 1 dalies 2 punktas), jei šis reikalavimas bus grindžiamas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, kuriuo bus pripažinta, kad perkančiosios organizacijos sprendimas, dėl kurio jis nebuvo pripažintas viešojo pirkimo laimėtoju, yra neteisėtas; vis dėlto tiekėjo teisė tame pačiame procese prisiteisti negautas pajamas iš perkančiosios organizacijos dėl šios neteisėtų veiksmų turi būti pripažįstama, jei civilinės atsakomybės byloje tiekėjas įrodo, kad jis dėl objektyvių priežasčių negalėjo iš anksto nugincyti neteisėto perkančiosios organizacijos sprendimo. Taigi nuo šiol tiekėjai galės reikalauti priteisti žalos atlyginimą iš perkančiųjų organizacijų, tik jei jie iš anksto nugincys perkančiųjų organizacijų sprendimus, dėl kurių su jais nebuvo sudaryta viešojo pirkimo sutartis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismo procesinio sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodoma bendrojo pobūdžio formuluotė, jog perkančioji organizacija įpareigojama iš naujo sudaryti pasiūlymų eilę ar atlikti kitus veiksmus, neaiškintina taip, kad perkančiosios organizacijos

neteisetų veiksmų padariniai *per se* (patys savaime) vienodai taikytini visoms proceso šalims, neatsižvelgiant į teismo sprendime nurodytus jo argumentus. Taigi tik nuo konkretaus šalių nesutarimo aplinkybių priklauso, kokių tiekėjų atžvilgiu ir kokius veiksmus perkančioji organizacija atitinkamu atveju privalo atlikti. Taikytini skirtingi perkančiųjų organizacijų neteisėtų veiksmų padariniai, priklausomai nuo to, dėl kurio tiekėjo pasiūlymo vertinimo perkančioji organizacija padarė pažeidimą. Be to, jei perkančioji organizacija iš esmės tinkamai atliko viešojo pirkimo procedūrą, bet joje priėmė neteisėtus sprendimus (apžvelgiamu atveju – atsakovė iš trečiojo asmens paprašė neįprastai mažos kainos pagrindimo, bet neteisėtai jį pripažino tinkamu), laikytina, kad šią aplinkybę konstatuojantis įsiteisėjęs teismo sprendimas yra galutinis ir savaime vykdytinas, iš naujo nepersvarstytinas viešojo pirkimo procedūrų metu. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismo sprendimas, kuriuo panaikinamas (ar pripažįstamas neteisėtu) perkančiosios organizacijos atliktas neįprastai mažos kainos pagrįstumo vertinimas, *de jure* (teisiškai) reiškia, kad pasiūlyta kaina nepagrįsta, rizikinga, todėl nepriimtina. Kasacinis teismas konstatavo, kad perkančiosios organizacijos tikrina tiekėjų pateiktos neįprastai mažos kainos pagrįstumą, o teismai – tokio sprendimo teisėtumą, atsižvelgdami tik į tiekėjo perkančiajai organizacijai viešojo pirkimo metu pateiktus paaiškinimus; bet kokiu atveju neįprastai mažos kainos pagrįstumas nevertintinas pagal viešojo pirkimo sutarties vykdymo aplinkybę. Be to, teismai procese gali vertinti tiekėjų naujai pateiktus paaiškinimus ar įpareigoti tai padaryti perkančiąsias organizacijas, jei šios apskritai (pirmąjį kartą, o ne pakartotinai) iš tiekėjų nepareikalavo pateikti neįprastai mažos kainos pagrindimo; tokiu atveju viešojo pirkimo sutarties vykdymo aplinkybė kartu su kitomis (t. y. ne kaip vienintelė) naujai pateikiamame kainos pagrindime gali būti vertinama kaip įrodanti pasiūlytos kainos realumą.

Kasacinio teismo vertinimu, atsižvelgiant į tai, kad tiekėjo pasiūlymo kaina (pajamos) yra žinoma, pagrindinis negauto pelno įrodinėjimo objektas yra ieškovo pateikiami duomenys dėl numatytų (apskaičiuotų) išlaidų, sutarties vykdymo sąnaudų. Šiame kontekste gali būti svarbu įvertinti viešojo pirkimo dokumentus, kuriuose galbūt buvo įtvirtintas reikalavimas pateikti detalius tiekėjų siūlomos kainos skaičiavimus, atitinkamų dalių įkainius ir pan. Priklausomai nuo pirkimo objekto ir viešojo pirkimo sutarties specifikos, negautų pajamų įrodinėjimo modelis gali iš dalies ar visiškai netikti, todėl gali būti aktualu vertinti ir kitokio pobūdžio įrodymus, taip pat ir įprastinę tam tikros ekonominės veiklos rūšies pelno maržą ir pan.

Atsižvelgdamas į tai, kad teismai netinkamai vertino ieškovės reikalavimus dėl žalos atlyginimo, nevertino jos į bylą pateiktų įrodymų, kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir bylą grąžino pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-359-469/2018

Bankroto ir restruktūrizavimo teisė

Dėl kreditoriaus reikalavimo, patvirtinto įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu ar kitu vykdytinu dokumentu, įtraukimo į restruktūrizavimo planą

Kreditorė teismo prašė įtraukti ją į restruktūrizuojamos įmonės kreditorių sąrašą teismui jau patvirtinus restruktūrizavimo planą. Kreditorė nurodė, kad jos reikalavimas patvirtintas įsiteisėjusiu teismo įsakymu, kuris, nors ir nepateiktas vykdyti antstoliui, restruktūrizavimo administratoriui buvo žinomas. Pirmosios instancijos teismas prašymą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas prašymą atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nei Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (toliau – ĮRI), nei kiti teisės aktai nereglamentuoja, kas atsitinka su reikalavimu, kuris nebuvo pareikštas įstatyme nustatytais terminais ir dėl to liko neįtrauktas į restruktūrizavimo planą. Pagal galiojančią teisinę reglamentavimą restruktūrizavimo byloje nepareikštas reikalavimas nepasibaigia, nes teisės aktuose nenustatytas toks prievolės pasibaigimo pagrindas. Taigi kreditoriaus, kuris nedalyvavo restruktūrizavimo byloje, reikalavimo teisė skolininkui neišnyksta ir gali būti įgyvendinama restruktūrizavimo procesui pasibaigus. Tokio teisinio reguliavimo pasekmė

yra ta, kad reikalavimų nereikškę ir restruktūrizavimo byloje nedalyvavę kreditoriai gali atsidurti geresnėje padėtyje nei kreditoriai, kurių reikalavimai buvo patvirtinti restruktūrizavimo byloje ir modifikuoti (iš dalies nurašyti, pakeisti) restruktūrizavimo planu. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad ĮRĮ normos turi būti aiškinamos tokiu būdu, jog užtikrintų kuo platesnį kreditorių įtraukimą į restruktūrizavimo procesą, siekiant sudaryti jiems galimybę spręsti dėl restruktūrizavimo plano, taip pat kad restruktūrizavimo planas apimtų kiek įmanoma daugiau kreditorių, kurių reikalavimai galėtų būti modifikuojami restruktūrizavimo planu, siekiant išvengti vėlesnio reikalavimų pareiškimo įgyvendinus restruktūrizavimo planą. Nors reikalavimo, kuris nebuvo pareikštas, neįtraukimas į restruktūrizavimo planą ir sudaro trumpalaikę regimybę, kad tai palanku restruktūrizuojamai įmonei, tačiau, kreditoriams išsaugant tokio reikalavimo įgyvendinimo galimybę po restruktūrizavimo bylos užbaigimo, tai gali iš naujo sukelti tas pačias įmonės mokumo problemas, kurios spręstos restruktūrizavimo byloje. Kuo didesnis kreditorių įtraukimas atitinka ir pačių kreditorių interesus, kadangi jie įgyja teisę spręsti dėl įmonės restruktūrizavimo ir dalyvauti tenkinant kreditorių reikalavimus restruktūrizavimo plane nustatyta tvarka.

Atsižvelgdamas į reikalavimų, patvirtintų įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu arba įsigaliojusiu kitos institucijos vykdytinu sprendimu, pobūdį (aiškūs, žinomi, neginčijami), į tai, kad tokį reikalavimą turintis kreditorius jau yra pareiškęs savo valią gauti reikalavimo patenkinimą, į tai, kad nėra esminio skirtumo tarp kreditoriaus, kuris pateikė vykdomąjį dokumentą vykdyti antstoliui, ir kreditoriaus, kuris taip pat turi tokį dokumentą, tačiau nepateikė jo vykdyti antstoliui, taip pat į pateiktus išaiškinimus apie kuo didesnę kreditorių įtraukimą į restruktūrizavimo planą, kasacinis teismas sprendė, kad kreditorių reikalavimai, kurie patvirtinti įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu arba įsigaliojusiu kitos institucijos vykdytinu sprendimu, turi būti įtraukiami į restruktūrizavimo planą be kreditoriaus specialaus pareiškimo. Atitinkamai tokiems kreditoriams nėra aktualūs ĮRĮ nustatyti terminai, per kuriuos restruktūrizavimo byloje turi būti pareikšti kreditorių reikalavimai.

Siekdamas užtikrinti teisinių santykių, susiformavusių galiojant ankstesnei teismų praktikai, stabilumą, kasacinis teismas sprendė, kad šioje nutartyje pateiktas išaiškinimas nesudaro pagrindo jį taikyti retroaktyviai, todėl nei restruktūrizuojama įmonė, nei restruktūrizavimo administratorius neprivalo patys inicijuoti jau patvirtinto restruktūrizavimo plano pakeitimų ir į juos savo iniciatyva įtraukti nepareikštus, bet įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu arba įsigaliojusiu kitos institucijos vykdytinu sprendimu patvirtintus kreditorių reikalavimus.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-327-915/2018

Dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu dėl apgaulingo ir (arba) netinkamo buhalterinės apskaitos tvarkymo

Bankroto administratorė prašė teismo pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu, nes įmonės valdymo organai netinkamai ir galimai apgaulingai tvarkė įmonės buhalterinę apskaitą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai administratorės prašymą patenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad bankroto pripažinimą tyčiniu lemia veiksmai, kuriais iš esmės pabloginama įmonės padėtis ir kurie priežastiniu ryšiu susiję su įmonės nemokumu. Vis dėlto kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tyčinio bankroto požymio, įtvirtinto Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBI) 20 straipsnio 2 dalies 5 punkte, specifiką, kuri pasireiškia tuo, kad dėl apgaulingo ir (arba) netinkamai vykdytos buhalterinės apskaitos arba neišsaugotų buhalterinės apskaitos dokumentų negalima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Kai nėra galimybės visiškai ar iš dalies nustatyti šių aplinkybių, tampa neįmanoma ar itin sudėtinga įvertinti įmonės nemokumo priežastis – ar šis nemokumas buvo sukeltas sąmoningais veiksmais, ar jau nemokios įmonės padėtis sąmoningai buvo dar esmingai pabloginta. Tokių veiksmų egzistavimui ir priežastiniam ryšiui su nemokumu nustatyti būtina tirti įmonės finansinius dokumentus, jos valdymo organų sprendimus,

sudarytus sandorius ir pan., tačiau šių aplinkybių neįmanoma iširti, kai trūksta atitinkamų duomenų. Dėl šios priežasties kasacinis teismas sprendė, kad, esant ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 5 punkte nurodytoms aplinkybėms, susijusioms su apgaulingu ir (arba) netinkamu buhalterinės apskaitos tvarkymu arba neišsaugotais buhalterinės apskaitos dokumentais, kai dėl to visiškai ar iš dalies negalima nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros, siekiant pripažinti bankrotą tyčiniu, neprivalo būti atskirai nustatytas ryšys tarp šių aplinkybių ir įmonės privedimo prie bankroto arba jau nemokios įmonės padėties esminio pabloginimo.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, remiantis ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 5 punktu, ne bet kuris buhalterinės apskaitos tvarkymo taisyklių pažeidimas ir ne bet kuris buhalterinės apskaitos dokumentų neišsaugojimas lemia bankroto pripažinimą tyčiniu, o tik toks, dėl kurio negalima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Toks negalėjimas turi būti susijęs su objektyviu neįmanomumu įvertinti įmonės nemokumo priežastis. Jei įmonės veiklą galima įvertinti remiantis kitais duomenimis, be kita ko ir netiesioginiais įrodymais, taip pat jei akivaizdu, kad įmonės nemokumo priežastys yra kitos, nei tos, kurias galimai patvirtintų trūkstami buhalterinės apskaitos dokumentai, nebelieka pagrindo pripažinti bankrotą tyčiniu remiantis ĮBĮ 20 straipsnio 2 dalies 5 punktu.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bendrovės vadovas, būdamas atsakingas už buhalterinės apskaitos organizavimą, negali gintis teigdamas, kad perdavė tiek dokumentų, kiek jis turėjo. Buhalterinės apskaitos dokumentų neišsaugojimas tik patvirtina netinkamą, aplaidų buhalterijos tvarkymą, be to, tai neatitinka juridinio asmens vadovui keliamų rūpestingo elgesio reikalavimų, teisės aktuose nustatytų taisyklių. Kasacinis teismas nurodė, kad bankroto administratoriui įrodžius netinkamai tvarkomos buhalterinės apskaitos faktą, įmonės vadovas galėjo įrodinėti ir paneigti, kad, nepaisant netinkamo, aplaidaus buhalterinės apskaitos organizavimo, egzistuoja galimybė nustatyti įmonės veiklą, jos turtą, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydį ar struktūrą; jis taip pat galėjo įrodinėti kitas įmonės nemokumo priežastis, nesusijusias su tyčiniu bankrotu. Tokia įrodinėjimo našta įmonės vadovui *mutatis mutandis* (su būtiniais (atitinkamais) pakeitimais) pripažįstama teismų praktikoje: įmonės vadovas, kuris, būdamas atsakingas už prekių realizavimą ar kitokį panaudojimą, nevykdė savo pareigos tinkamai organizuoti buhalterinę apskaitą, inventorizuoti materialines vertybes ir tokiu savo neveikimu sukūrė padėtį, kai duomenų apie prekių judėjimą įmonėje nėra, neturėtų būti atleidžiamas nuo įrodinėjimo pareigos ir ši neturėtų būti perkeliama įmonei.

Kasacinis teismas pripažino, kad nagrinėjamos bylos atveju įrodinėjimo našta buvo tinkamai paskirstyta, o buvęs įmonės vadovas nepateikė įrodymų, kurie leistų įvertinti įmonės veiklą arba nustatyti kitas įmonės nemokumo priežastis, kurios būtų nesusijusios su tyčiniu bankrotu, dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-510-915/2018

Dėl fizinio asmens bankroto, kai mokumą siekiantis atkurti asmuo turtą yra įkeitęs trečiojo asmens prievolėms užtikrinti

Pareiškėjo bankroto administratorė teismui pateikė prašymą patvirtinti mokumą siekiančio atkurti asmens mokumo atkūrimo planą. Byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl mokumo atkūrimo plano tvirtinimo galimybės, kai mokumą siekiantis atkurti asmuo yra įkeitęs savo turtą ir laidavęs už trečiojo asmens prievolės. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai mokumo atkūrimo plano nepatvirtino ir fizinio asmens bankroto bylą nutraukė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nei Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas (toliau – FABĮ), nei kiti teisės aktai nereglamentuoja, kas bankroto procese atsitinka su mokumą siekiančio atkurti fizinio asmens hipoteka įkeistu turtu trečiojo asmens prievolių įvykdymui užtikrinti; neaptariama hipotekos kreditoriaus ir įkaito davėjo teisių ir pareigų apimtis, hipotekos kreditoriaus dalyvavimas bankroto byloje ir kiti su tuo susiję klausimai. Dėl tokio teisinio reguliavimo vakuumo gali susidaryti situacija, kai savo mokumą siekiantis atkurti asmuo užbaigus bankroto procedūrą gali išsaugoti turimą turtą, o tai būtų nesuderinama su FABĮ 1 straipsnio

1 dalyje nustatyta šio proceso paskirtimi – siekti teisingos skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyros.

Užpildydamas teisinio reguliavimo spragą, kasacinis teismas išaiškino, kad esant situacijai, kai mokumą siekiantis atkurti asmuo yra įkaito davėjas ir (ar) laiduotojas, ir tokiu būdu gali būti mažinama visa jo turto masė, bankroto bylą nagrinėjantis teismas turėtų pritaikyti laikinąją apsaugos priemonę – areštuoti įkeistą turtą už trečiojo asmens skolas. Toks turto areštas turėtų galioti iki to turto realizavimo momento, kuris galėtų būti, atitinkamai, kai hipotekos kreditorius nukreipia išieškojimą į įkeistą turtą arba kai, užbaigus hipoteką dėl tinkamo prievolės įvykdymo, likę nepatenkinti bankroto byloje kreditoriai nukreipia išieškojimą į buvusį įkeistą turtą. Tokiu būdu būtų užtikrinta, kad šis turtas nebus perleistas tretiesiems asmenims ir iš jo savo reikalavimus galės patenkinti tiek įkaito turėtojas, tiek mokumą siekiančio atkurti asmens kreditoriai (fizinio asmens bankroto proceso metu arba jam pasibaigus). Taip pat toks (įkeistas) turtas nėra įtraukiamas į tą turto masę, iš kurios tenkinami siekiančio atkurti mokumą asmens kreditorių reikalavimai; o įkaito turėtojas, norėdamas nukreipti savo reikalavimą į siekiančio atkurti mokumą asmens įkeistą turtą, turėtų kreiptis į bankroto bylą nagrinėjantį teismą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad galimi du nurodytos situacijos teisinės problemos sprendimo būdai. Pirma, kai įkaito turėtojas pareiškia reikalavimą išieškoti skolą fizinio asmens bankroto proceso metu, tokiu atveju įkaito turėtojas įtraukiamas į kreditorių sąrašą; taip pat pasinaudojama FABĮ 8 straipsnio 13 dalyje įtvirtinta mokumo atkūrimo plano keitimo teise; bankroto procese nustatyta tvarka parduodamas siekiančio atkurti mokumą asmens turtas, atsiskaitoma su pirmos eilės kreditoriais ir, jei lieka lėšų, tai kitų bankroto bylos kreditorių reikalavimai tenkinami mokumo plane nustatytais dalimis. Antra, kai įkaito turėtojas pareiškia reikalavimą į įkeistą turtą po bankroto proceso pabaigos, tokiu atveju bankroto administratorius, teikdamas teismui prašymą užbaigti bankroto bylą, mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo akte pateikia duomenis, kuriuose nurodyta, koks yra bankroto bylos kreditorių skolų likutis. Teismas, priimdamas nutartį užbaigti bankroto bylą, joje konstatuoja, kad: 1) bankroto byla užbaigiama; 2) bankroto procese nepatenkinti kreditorių reikalavimai turi būti tenkinami tik iš hipoteka trečiajam asmeniui įkeisto turto (t. y. iš likusios turto dalies). Šios nutarties pagrindu kreditoriai turi galimybę kreiptis į antstolį dėl vykdymo veiksmų atlikimo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nepaneigiama ir kreditorių teisė įvykdyti prievolę (ar prievolės likusią dalį) įkaito turėtojui už skolininką (CK 6.50 straipsnis) ir tuo pagrindu teikti prašymą panaikinti įkeisto turto hipoteką bei pradėti vykdymo veiksmus (kreiptis į antstolį dėl vykdymo veiksmų atlikimo).

Spręsdamas dėl šioje byloje mokumą siekiančio atkurti asmens sąžiningumo, kasacinis teismas konstatavo, kad pareiškėjas prie pareiškimo iškelti bankroto bylą pridėjo tik hipotekos registro išrašą, tačiau pareiškimo dalyje „pareiškėjui priklausantis turtas, jo suvaržymai, pajamos“ apie jam nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo turto suvaržymus informacijos nepateikė, taip pat neinformavo teismo apie sudarytą laidavimo sutartį, taigi pateikė neteisingą informaciją apie savo turtą ir įsipareigojimus, t. y. kreditorių atžvilgiu elgėsi nesąžiningai, todėl netinkamai įvykdė savo pareigas, nustatytas FABĮ 4 straipsnio 4 dalyje. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-516-313/2018

Darbo teisė

Dėl darbuotojo visišką materialinę atsakomybę taikymo

Ieškovė (darbdavė) regreso tvarka prašė priteisti iš atsakovo (darbuotojo) žalos atlyginimą. Ieškovė nurodė, kad su darbuotoju buvo sudaryta visišką materialinę atsakomybę sutartis, todėl atsakovas turi visiškai atlyginti dėl jo kaltės padarytą žalą. Pirmosios instancijos teismas taikė materialinę atsakomybės ribas. Apeliacinės instancijos teismas pripažino visišką atsakovo materialinę atsakomybę.

Apžvelgiamoje byloje ginčiui spręsti buvo taikomos Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – ir DK) galiojusio iki 2017 m. liepos 1 d., nuostatos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad darbo santykiuose kaip bendroji taisyklė yra įtvirtintas ribotos darbuotojo materialinės atsakomybės principas, o darbuotojo visiška materialinė atsakomybė pagal sutartį – šio principo išimtis. Todėl nuostatos, apibrėžiančios didesnę darbuotojo turtinę atsakomybę, turi būti aiškios ir tikslios, jų turinys negali būti aiškinamas per plačiai. Teismams nustatant visiškos materialinės atsakomybės sutarties sąlygos prasmę, turi būti atsižvelgiama į sutartyje vartojamą terminiją, materialinių vertybių įvardijimą, subjektą, kuriam nuosavybės teise jos priklauso, turto patikėjimo aplinkybes, tikslus ir kt. Iš šių sutarties sąlygų konkrečiu atveju sprendžina, ar darbuotojas prisiėmė visišką materialinę atsakomybę už konkretų turtą. Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju šalių sudarytos visiškos materialinės atsakomybės sutarties turinys nesuponuoja išvados, jog atsakovui buvo aiškiai ir suprantamai nustatyta, kad gabenamų krovinių praradimas ar sužalojimas suponuoja jo pareigą visiškai atlyginti darbdavei atsiradusią žalą. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sprendė, jog egzistuoja sąlygos atsakovui taikyti visišką materialinę atsakomybę.

Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 6 straipsnio 12 dalyje nustatyta, kad visiškos materialinės atsakomybės sutartys, sudarytos iki Darbo kodekso įsigaliojimo, įsigaliojus šiam įstatymui netenka galios. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, jog tai, kad 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusiame DK yra panaikintas materialinės atsakomybės institutas, nereiškia, jog atsisakyta visiško darbuotojų padarytos žalos atlyginimo. Visiškas darbuotojų padarytos žalos atlyginimas reglamentuojamas kitaip, atsisakant individualiai su darbuotoju sudaromų visiškos materialinės atsakomybės sutarčių, todėl tokios sutartys panaikinamos. Atvejais, kai darbuotojas privalo atlyginti visą žalą, nustatyti 2016 m. DK 154 straipsnyje, vienas jų – kai visiško žalos atlyginimo atvejis nustatytas kolektyvinėje sutartyje. Tačiau tai yra bendrojo, DK 153 straipsnyje įtvirtinto riboto darbuotojo padarytos žalos atlyginimo principo išimtis. Kolektyvinės sutarties nuostatos, apibrėžiančios visiško žalos atlyginimo atvejus, turi būti aiškios, tikslios, o kilus ginčiui – aiškinamos siaurai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors nauju reglamentavimu atsisakyta individualių materialinės atsakomybės sutarčių ir jos neteko galios, iki 2016 m. DK įsigaliojimo padarytos žalos atlyginimas gali būti pagal jas išieškomas, jeigu žalos padarymo aplinkybės atitinka tuo metu galiojusias materialinės atsakomybės sąlygas pagal įstatymą ir visiškos materialinės atsakomybės sutartį.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485-695/2018

Civilinio proceso teisė

Dėl tarptautinio teisingumo nustatymo, kai civilinės bylos procesui būdingas absoliutus privalomasis procesinis bendrininkavimas, o bendraatsakovių buveinės yra skirtingose valstybėse

Ieškovai, be kitų materialiuųjų subjektinių reikalavimų, prašė teismą pripažinti negaliojančia pirkimo–pardavimo sutartį, sudarytą tarp atsakovių, iš kurių viena yra Ukrainos bendrovė, ir įpareigoti Ukrainos bendrovę perduoti pagal šią sutartį įgytas prekes kitai, sutarties nesudariusiai atsakovei. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad Lietuvos Respublikos teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti nurodytų ieškinio reikalavimų.

Reikalavimų, pareikštų Ukrainos bendrovei, teisingumą kasacinis teismas tikrino atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos ir Ukrainos 1993 m. liepos 7 d. sudarytą sutartį dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (toliau – Teisinės pagalbos sutartis). Pagal Teisinės pagalbos sutarties 21 straipsnio 1 dalį reikalavimas Ukrainos bendrovei, turinčiai buveinę Ukrainoje, *a priori* (nepatikrinus kitų faktų) būtų priskirtinas išimtinai Ukrainos teismų jurisdikcijai. Tačiau kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad ginčijant dvišalį sandorį egzistuoja sandorio šalių absoliutus privalomasis procesinis bendrininkavimas, t. y. reikalavimo

pagrįstumo klausimas gali būti išspręstas tik abiem bendrininkams kartu dalyvaujant civilinės bylos procese. Apžvelgiamu atveju ginčijamo sandorio šalių buveinės yra skirtingose susitariančiose šalyse, o Teisinės pagalbos sutartyje tokia situacija nėra tiesiogiai reglamentuojama. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad Teisinės pagalbos sutarties nuostatomis nėra būdingas absoliutus išsamumas, o susitariančiųjų valstybių teismams suteikiama tam tikra diskrecija spręsti dėl tarptautinės jurisdikcijos net ir šioje sutartyje nenurodytais atvejais. Atsižvelgdamas į tai, jog Teisinės pagalbos sutartis įtvirtina ir nuostatą dėl *lis pendens* (pirmojo teismo jurisdikcija) taisyklės taikymo bei tam tikrais atvejais pripažįsta abipusės jurisdikcijos egzistavimo galimybę, kasacinis teismas konstatavo, kad abiejų susitariančiųjų šalių, t. y. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos, teismai turi jurisdikciją nagrinėti aptariamą ieškinio reikalavimą dėl dvišalio sandorio pripažinimo negaliojančiu.

Kasacinis teismas, *prima facie* (iš pirmo žvilgsnio) įvertinęs ieškovų reikalavimą dėl įpareigojimo perduoti pagal ginčijamą sandorį įgytus objektus ir remdamasis ieškovų nurodytą teisinį ieškinio pagrindą sudarančiomis materialiosios teisės normomis, padarė preliminarią išvadą, kad šis ieškinio reikalavimas yra reikalavimas dėl restitucijos taikymo. Kadangi reikalavimas dėl restitucijos negali būti nagrinėjamas skyrium nuo materialiojo subjektinio reikalavimo dėl paties sandorio pripažinimo negaliojančiu, todėl ieškinio reikalavimą dėl restitucijos taikymo jurisdikcijos nustatymo prasme išrinka reikalavimo dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu likimas. Taigi kasacinis teismas sprendė, kad teismai nepagrįstai konstatavo, jog Lietuvos Respublikos teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti ieškinio reikalavimus pripažinti negaliojančia pirkimo–pardavimo sutartį bei įpareigoti Ukrainos bendrovę perduoti vienai iš atsakovių objektus, įgytus pagal šią sutartį. Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, kasacinis teismas panaikino teismų nutarčių dalį, kuria minėti ieškinio reikalavimai palikti nenagrinėti, ir perdavė juos nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-431-1075/2018

Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą

Apžvelgiamoje byloje keliamas klausimas dėl 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – ir Reglamentas 1215/2012) nuostatų, reglamentuojančių jurisdikciją draudimo bylose, aiškinimo ir taikymo, konkrečiai – ar draudimo sutartyje, kuri pagal 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2009/138/EB dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo („Mokumas II“) įtvirtintus kriterijus laikoma „didelės rizikos“, esantis jurisdikciją suteikiantis susitarimas, sudarytas tarp toje pačioje valstybėje narėje esančių draudėjo ir draudiko bei nukreipiantis į jų buveinės vietas teismus, gali būti panaudotas prieš šios sutarties nepasirašiusį kitoje valstybėje narėje įsteigtą apdraustąjį naudos gavėją. Pirmosios instancijos teismas ieškovės (apdraustojo asmens, nepasirašiusio draudimo sutarties) ieškinį atsisakė priimti kaip neteisingą, nurodęs, kad draudimo teisinių santykių šalys draudimo sutartyje nustatė, jog visi su draudimo sutartimi susiję ginčai bus nagrinėjami Latvijos Respublikos teismuose, vadovaujantis Latvijos Respublikos teritorijoje galiojančiais įstatymais. Apeliacinės instancijos teismas perdavė ieškinio priėmimo klausimą nagrinėti iš naujo, konstatavęs, kad draudėjo ir draudiko susitarimas neįpareigoja apdraustojo asmens paduoti ieškinį tik Latvijos Respublikos teismui.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad 2005 m. gegužės 12 d. sprendime byloje *Société financière et industrielle du Peloux*, C-112/03, Teisingumo Teismas vertino, ar sąlyga dėl jurisdikcijos, pagal Briuselio konvencijos 12 straipsnio 3 punktą nustatyta tarp draudėjo ir draudiko sudarytoje draudimo sutartyje, gali būti panaudota prieš šia sutartimi apdraustąjį naudos gavėją, kuris neišreiškė aiškaus sutikimo dėl šios sąlygos ir kurio nuolatinė gyvenamoji vieta ar buveinė yra kitoje nei draudėjo ir draudiko susitariančioje valstybėje. Teisingumo Teismas išaiškino, jog remtis juridikciniu susitarimu prieš apdraustąjį naudos gavėją negalima, išskyrus atvejus, kai jis nekelia pavojaus ekonomiškai silpnesnio asmens apsaugos tikslui. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad

Teisingumo Teismas nepaneigė galimybės, jog apdraustas juridikciniam susitarimui nepritaręs asmuo galėtų būti saistomas juridikcinio susitarimo, ir šiuo klausimu esminę reikšmę teikia tokio asmens ekonominiam pajėgumui.

2017 m. liepos 13 d. sprendime byloje *Assens Havn*, C-368/16, Teisingumo Teismas nagrinėjo, ar Reglamento 44/2001 13 straipsnio 5 punktą, siejamą su šio reglamento 14 straipsnio 2 punkto a papunkčiu, reikia aiškinti taip, kad nukentėjusi šalis, kuriai leidžiama pareikšti ieškinį tiesiogiai asmens, padariusio jai žalą, draudikui, gali būti saistoma juridikciją nustatančios sąlygos, kurią nustatė tas draudikas ir žalą padaręs asmuo. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad draudimo srityje prorogacinis susitarimas dėl juridikcijos turi visiškai atitikti ekonomiškai silpnesnio asmens apsaugos tikslą (sprendimo 36 punktą).

Kasacinis teismas nurodė, jog nustatant nukrypimo nuo Reglamento 1215/2012 3 skirsnio galimybę ir siejant ją su didele rizika, taip pat esant aiškiam siekiui saugoti ekonomiškai silpnesnių subjektų interesus, ekonominio pajėgumo kriterijus šiuo atveju yra glaudžiai susiję su didelių rizikų samprata, kaip ji reglamentuota Direktyvoje „Mokumas II“. Jeigu atitinkamas subjektas užsiima didelei rizikai priskirta veikla, laikoma, kad jis yra ekonomiškai pajėgus ir gali būti lygiavertis draudikui draudimo teisinių santykių dalyvis. Kasacinis teismas pažymėjo, jog nėra visiškai aišku, kur turėtų būti nubrėžiama riba tarp šalių autonomijos ir reikalavimo saugoti silpnesnę šalį. Dėl to kyla neaiškumų, ar Teisingumo Teismo sprendime byloje *Société financière et industrielle* suformuluoti išaiškinimai dėl ekonomiškai silpnesnių subjektų teisinės apsaugos yra aktualūs ir tais atvejais, kai draudimas yra dėl didelės rizikos, ypač atsižvelgiant į aplinkybę, kad tokį poreikį Teisingumo Teismas iš principo pripažino sprendime byloje *Assens Havn*.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nutarė sustabdyti bylą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiuo klausimu: ar 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl juridikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 15 straipsnio 5 punktas ir 16 straipsnio 5 punktas turi būti aiškinami taip, kad didelės rizikos draudimo atveju juridikcinis susitarimas, nustatytas tarp draudėjo ir draudiko sudarytoje draudimo sutartyje, gali būti panaudotas prieš šia sutartimi apdraustą asmenį, kuris neišreiškė aiškaus sutikimo dėl šios sąlygos ir kurio nuolatinė gyvenamoji vieta ar buveinė yra kitoje nei draudėjo ir draudiko valstybėje narėje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-426-611/2018

Dėl arbitražinio susitarimo galiojimo po arbitražo sprendimo panaikinimo

Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės kompensaciją už darbų uždelsimą, po to, kai kompetentingas teismas dėl arbitražo teismo sudėties neteisėtumo panaikino komercinio arbitražo sprendimą tuo pačiu klausimu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį paliko nenagrinėtą, nurodydami, jog, panaikinus arbitražo sprendimą, arbitražinė išlyga nebuvo pripažinta negaliojančia.

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 49 straipsnio 10 dalyje įtvirtinta, kad arbitražo teismo įgaliojimai pasibaigia priėmus galutinį arbitražo teismo sprendimą (išskyrus šio įstatymo 45 straipsnyje ir 50 straipsnio 6 dalyje nurodytus atvejus), nutraukus arbitražo bylą ar palikus prašymą dėl arbitražo pradžios arba ieškinį nenagrinėtą. Kasacinis teismas išaiškino, kad šios įstatymo nuostatos reiškia, jog, teismui panaikinus arbitražo sprendimą, konkrečios arbitražo kolegijos ar arbitro įgaliojimai pasibaigia (neatsinaujina) ir jie nebegali pakartotinai nagrinėti šios bylos, nepriklausomai nuo to, dėl kokių priežasčių teismas panaikino arbitražo sprendimą. Tačiau šios įstatymo nuostatos neturėtų būti aiškinamos plačiai, t. y. kaip reiškiančios ir šalių sudaryto arbitražinio susitarimo galiojimo pabaigą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nei iš konkrečių Komercinio arbitražo įstatymo nuostatų, nei iš sisteminio jų visumos aiškinimo neišplaukia išvada, jog arbitražo sprendimo panaikinimas *per se* (savaiame) užkerta kelią nuolatinei arbitražo institucijai administruoti arbitražo bylą pakartotinai po to, kai arbitražo sprendimas panaikinamas teismo. Vis dėlto tokie padariniai galimi tais atvejais, kai nustatoma, kad, tai pačiai arbitražo institucijai organizuojant ir administruojant arbitražą,

neįmanoma pašalinti priežasčių, dėl kurių pirmasis arbitražo sprendimas buvo panaikintas, ir užtikrinti tinkamo, bendruosius teisės ir arbitražo principus atitinkančio arbitražo proceso. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad pakartotinio ginčo nagrinėjimo arbitraže galimybės klausimą sprendžiantis teismas turi įvertinti, ar priežastys, dėl kurių buvo panaikintas pirmasis arbitražo sprendimas, gali būti pašalintos nagrinėjant bylą toje pačioje arbitražo institucijoje pakartotinai. Tais atvejais, kai pažeidimą galima ištaisyti, byla turėtų būti nukreipiama į arbitražą; teismui konstatavus, kad arbitražo sprendimo neteisėtumą lėmusios priežastys negali būti pašalintos pakartotiniame arbitražo procese, ieškinys turi būti priimtas nagrinėti teisme.

Apžvelgiamoje byloje ieškovė nurodė, kad ji turi teisę atsisakyti arbitražinės išlygos dėl bankroto bylos atsakovei iškėlimo. Pagal teisinį reglamentavimą bankroto bylos iškėlimo arbitražinio susitarimo šaliai faktas nėra aplinkybė, savaime paneigianti ginčo sprendimo arbitraže galimybę (Komerčinio arbitražo įstatymo 49 straipsnio 7 dalis). Tačiau šio straipsnio 8 dalies nuostatos bankroto bylos iškėlimo arbitražinio susitarimo šaliai atveju įtvirtina galimybę jai reikšiamus turtinius reikalavimus nagrinėti teisme kitų nebankrutuojančių arbitražinio susitarimo šalių prašymu. Kasacinis teismas nustatė, kad bankroto byla atsakovei iškelta iki priimant skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį ir atitinkamai įsiteisėjant pirmosios instancijos teismo nutarčiai. Bankroto bylos iškėlimo atsakovei aplinkybė byla nagrinėjusiai apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijai buvo žinoma. Kasacinis teismas konstatavo, kad susiklosčiusioje procesinėje situacijoje bankroto bylos iškėlimo atsakovei aplinkybė nepagrįstai liko neįvertinta apeliacinės instancijos teismo. Nors bankroto bylos atsakovei aplinkybė neegzistavo priimant pirmosios instancijos teismo nutartį ir ieškovė ja nesirėmė atskirajame skunde, ieškovei įgijus teisę prašyti teismo bylos nagrinėjimo, vadovaujantis civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principais, ši jos teisė įgyvendintina jau pradėtoje teismo byloje, o ne nukreipiant ją iš naujo inicijuoti procesą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas skundžiamus procesinius sprendimus panaikino ir bylą perdavė pirmosios instancijos teismui ginčą spręsti iš esmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-488-469/2018

Dėl žalos, patirtos nusipirkus turtą iš varžytynių

Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovų nuostolius už įrangos montavimo darbus ir žalos atlyginimą. Ji nurodė, jog varžytynėse nusipirko atsakovams priklausiusį žemės sklypą su gyvenamuoju namu, tačiau atsakovai delsė išsikraustyti, o išsikraustę išsivežė baldus, buitinę techniką, kitus kilnojamuosius daiktus, nors teismas, tenkinęs ieškovės prevencinį ieškinį, uždraudė jiems atlikti tokius veiksmus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai sprendė, jog atsakovo neteisėtus veiksmus, jo kaltę, priežastinį ryšį įrodo jau priimtas ir įsiteisėjęs teismo sprendimas (sprendimas už akių), kuriuo buvo patenkintas ieškovės prevencinis ieškinys uždrausti atsakovams ardyti ar kitaip gadinti (naikinti) ginčo gyvenamojo namo išorės ir vidaus apdailą bei jame esančią inžinerinę įrangą bei iškeldinti atsakovus iš šio namo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad prevenciniu ieškiniu siekiama užkirsti kelią žalai, kuri gali atsirasti ateityje, ir jo patenkinimas reiškia tai, kad yra įrodyta, jog atsakovas atlieka (gali atlikti) neteisėtus veiksmus, sudarančius sąlygas žalai atsirasti ateityje, bet ne tai, kad šiais veiksmais žala jau yra padaryta ir yra visos civilinės atsakomybės sąlygos. Paminėtu sprendimu už akių buvo nustatytos prevencinio ieškinio tenkinimo sąlygos: atsakovų neteisėti veiksmai – atsisakymas išsikelti iš ieškovei priklausančio gyvenamojo namo, agresyvus elgesys ir grasinimas atlikti žalą sukeliančius veiksmus, kaip sukeliančys realią žalą padarymo ateityje grėsmę ir uždrausta atlikti žalą sukeliančius veiksmus – uždrausta atsakovams ardyti ar kitaip gadinti (naikinti) ginčo gyvenamojo namo išorės ir vidaus apdailą bei name esančią inžinerinę įrangą. Taigi ankstesnėje byloje įrodinėjimo dalykas nebuvo atsakovo civilinės atsakomybės sąlygos kaip pagrindas taikyti tokią atsakomybę dėl žalos, dėl kurios padarymo pareikštas ieškinys šioje byloje, todėl pirmosios instancijos teismas pažeidė prejudicinių faktų taikymo taisykles, o apeliacinės instancijos teismas šių pažeidimų nepašalino.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad prejudicinių faktų taisyklė, reiškianti, jog nebereikia įrodinėti faktų, nustatytų įsiteisėjusiu teismo sprendimu civilinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, netaikytina teismo nutartims (išskyrus apeliacinės instancijos teismo nutartis, kuriomis išsprendžiama byla), teismo sprendimams už akių bei teismo įsakymams. Šie dokumentai kitose bylose vertintini kaip rašytiniai įrodymai pagal bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad bylą nagrinėję teismai sprendė, jog ieškovės iš varžytynių įsigyto gyvenamojo namo neatsiejamoms dalys buvo ir name esanti buitinė technika, santechnika, baldai, nors tokių aplinkybių byloje nenustatyta. Taigi teismai, sprenddami priteisiamos žalos dydžio klausimą, tinkamai neišaiškino, kas buvo turto pardavimo iš varžytynių objektas – tik visiškai įrengtas gyvenamasis namas ar ir jame buvę kilnojamieji daiktai, kas įėjo į parduodamo visiškai įrengto gyvenamojo namo su visa vidaus apdaila sudėtį, taip pat nesiaiškino aplinkybių, ar jame buvę kilnojamieji daiktai, kurių kaina buvo įskaičiuota į priteisiamos žalos atlyginimą, nepriskiriami turto, iš kurio negali būti išieškoma, kategorijai. Nenustačius šių aplinkybių, nebuvo tinkamai nustatytas ieškovės patirtos žalos dydis, t. y. nebuvo nustatyta, kokio turto, priklausančio nuosavybės teise, ieškovė, kaip varžytynėse įsigyto gyvenamojo namo savininkė, neteko dėl atsakovų veiksmų ir (ar) koks jos turtas buvo sužalotas. Dėl to kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-387-421/2018

Dėl procesinių dokumentų įteikimo fiziniam asmeniui bylose dėl teismo įsakymo išdavimo

Pareiškėjas prašė atnaujinti procesą civilinėje byloje CPK 366 straipsnio 1 dalies 9 punkto pagrindu ir sustabdyti išieškojimą pagal teismo įsakymą vykdymo procese. Pareiškėjas nurodė, kad procesiniai dokumentai jam nebuvo tinkamai įteikti, o apie priimtą teismo įsakymą jis sužinojo tik gavęs antstolio raginimą įvykdyti sprendimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai prašymą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal CPK XXIII skyriaus „Bylų dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo ypatumai“ 438 straipsnį kreditoriaus pareiškimo ir teismo įsakymo kopijos ir teismo pranešimas skolininkui įteikiami šio kodekso 123 ir 124 straipsniuose nustatyta tvarka, išskyrus įteikimą kuratoriui ir viešo paskelbimo būdu. Kitų procesinių dokumentų įteikimo ypatumų bylose dėl teismo įsakymo išdavimo įstatyme nėra įtvirtinta. 2016 m. lapkričio 8 d. įstatymu Nr. XII-2751 CPK 123 straipsnio 3 dalis buvo papildyta nustatant naują procesinių dokumentų įteikimo būdą – procesinių dokumentų, paliktų asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje, laikymą įteiktais pagal įstatymą praėjus trisdešimt dienų nuo jų palikimo dienos, nepaisant to, kad asmuo faktiškai procesinių dokumentų neatsiėmė ir jie buvo gražinti teismui. CPK 438 straipsnio nuostatos dėl procesinių dokumentų įteikimo ypatumų bylose dėl teismo įsakymo papildžius CPK 123 straipsnio 3 dalį nebuvo pakeistos, taigi, darytina išvada, kad įstatymų leidėjo valia yra tokia, jog procesiniai dokumentai gali būti laikomi įteiktais pagal įstatymą fizinio asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje ir bylose dėl teismo įsakymo.

Vis dėlto kasacinis teismas pažymėjo, kad, taikant procesinių dokumentų įteikimo instituto nuostatas bylose dėl teismo įsakymo, turi būti atsižvelgta į šių bylų specifiką, todėl visais atvejais turi būti įvertinama, ar galimybės skolininkui prieštarauti dėl teismo įsakymo nesuteikimas ir kreditoriaus reikalavimų tenkinimas jų pagrįstumo neįvertinus ginčo teisenos tvarka nepažeidžia proporcingumo ir šalių interesų derinimo principų. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad CPK 123 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta būtina dokumentų įteikimo paliekant pranešimą apie įteiktinus procesinius dokumentus asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje sąlyga – jeigu procesinis dokumentas negali būti fiziniam asmeniui įteiktas šioje dalyje nustatyta tvarka. Taigi, įstatymo leidėjo valia šis dokumentų įteikimo būdas nustatytas kaip subsidiarus, t. y. gali būti taikomas tik tais atvejais, kai teismas išnaudojo kitas CPK 123 straipsnio 3 dalyje nustatytas procesinių dokumentų įteikimo galimybes.

Kasacinis teismas išaiškino, kad, nepavykus realiai įteikti procesinio dokumento fizinio asmens gyvenamosios vietos adresu, teismas turi išnaudoti kitas, jam prieinamas protingas

priemonės, pvz., siųsti dokumentus į asmens darbovietę ar kitą asmens buvimo vietą, naudotis elektroninėmis įteikimo priemonėmis, įteikti dokumentus asmeniui atvykus į teismą ir kt. Tik išnaudojęs šias galimybes teismas siunčia procesinius dokumentus į fizinio asmens deklaruotą gyvenamąją vietą, suformavęs specialią pašto siuntą, kuri leistų palikti pranešimą apie įteiktinus procesinius dokumentus adresato deklaruotoje gyvenamojoje vietoje ir vėliau laikyti, kad procesiniai dokumentai yra įteikti praėjus trisdešimt dienų nuo pranešimo apie įteiktinus procesinius dokumentus palikimo adresato deklaruotoje gyvenamojoje vietoje (CPK 123 straipsnio 3 dalis).

Apžvelgiamu atveju kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad ant paskutinės pašto siuntos, kurios pagrindu teismas taikė įteikimo pareiškėjo gyvenamojoje vietoje prezumpciją, tam skirtoje vietoje nėra žymos, kada siunta buvo palikta pareiškėjo gyvenamojoje vietoje. Taigi, pagal CPK 123 straipsnio 3 dalį teismas neturėjo pagrindo konstatuoti, kad praėjo trisdešimt dienų nuo pranešimo apie įteiktinus procesinius dokumentus palikimo adresato deklaruotoje gyvenamojoje vietoje ir yra pagrindas pripažinti dokumentus įteiktais. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad įteikimas fizinio asmens darbo vietoje nėra vienintelis būdas, kuriuo teismas gali naudotis kaip papildoma priemone tinkamai informuoti asmenį. Byloje esant duomenims, kad pareiškėjas yra advokatas, kasacinio teismo siųsti procesiniai dokumentai jam buvo įteikti elektroninėmis ryšių priemonėmis. Šis dokumentų įteikimo būdas, gavus „Sodros“ atsakyme teismui pateiktus duomenis, galėjo būti panaudotas įteikiant teismo įsakymą. Dėl to kasacinis teismas darė išvadą, kad teismas pripažino dokumentus įteiktais pagal įstatymą neišnaudojęs realios jų įteikimo asmeniškai pareiškėjui galimybės.

Konstatavęs, kad teismo įsakymas pareiškėjui nebuvo tinkamai įteiktas, kasacinis teismas atnaujino procesą civilinėje byloje ir perdavė bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-520-469/2018

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt